

Perusopetuksen ilmapuntari

Peruskoulun nykytila – missä mennään ja miltä tuntuu

Sisällys

1. Johdanto	3
1.1 Oppivelvollisuuden laajentaminen eri koulutusmuotoja yhdistävänä uudistuksena	4
Ohjauksen merkitys kasvaa	7
Opinto-ohjauksen uudet velvoitteet.	8
Kyselyyn vastanneiden taustatietoja	11
2. Perusopetuksen ajankohtainen viitekehys ja toimintaympäristö.	12
Oppimistulokset eriytyvät yhä.	13
Oppimisen tuki on puutteellista.	15
Korona on kuormittanut ja kärjistänyt oppijoiden välisiä eroja	16
Toimet peruskoulun kehittämiseksi	18
3. Oppivelvollisuuskyselyn tulokset	19
3.1 Oppilaanohjausta ja tietoa oppivelvollisuus uudistuksesta tarvitaan lisää	19
3.2 Opetusryhmät ovat kasvaneet – opettajamitoitus tarvitaan turvaamaan laadukas opetus ja ohjaus	21
3.3 Oppivelvollisuus uudistuksen onnistuminen edellyttää erityisen tuen kuntoon laittamista.	22
3.4 Opettajat tarvitsevat vertaistukea oman työnsä kehittämiseksi ja työssä jaksamiseksi.	25
3.5 Avovastauksia.	26
3.6 OAJ:n toteuttaman esihenkilökyselyn perusopetuksen vastaajien tuloksia	28
4. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	30
Kuviot	31

PERUSOPETUKSEN ILMAPUNTARI

Peruskoulun nykytila – missä mennään ja miltä tuntuu

Tekijät: Vastuuasiantuntija: Pauliina Viitames, Raportin laadintaan osallistuneet: tutkija Vesa Ilves ja korkeakouluharjoittelija Roope Grönroos

1. Johdanto

HELMIKUUSSA 2022 oppivelvollisuuden laajentaminen oli ollut voimassa puoli vuotta. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ halusi selvittää jäsenistöltään, kuinka historiallisesti merkittävän uudistuksen toimeenpanon alku oli sujunut, koska uudistus sekä sen nopea toimeenpano oli puhuttanut ja jakanut mielipiteitä. Asiaa selvitettiin teettämällä kysely erikseen perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen opettajilla sekä esihenkilöillä.

Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon lisäksi samassa yhteydessä haluttiin kysyä ajankohtaisista muistakin koulutuspoliittisista asioista. Kyselyihin vastasi parissa viikossa helmikuun lopussa yhteensä noin 3500 perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen tai lukion opettajaa tai esihenkilöä. Kyselyiden keskeisiä tuloksia julkaistiin 15.3. tiedotustilaisuudessa¹ ja esiteltiin erikseen muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiehille.

Kyselyistä haluttiin tehdä myös laajempi raportti, joka olisi kaikkien luettavissa ja hyödynnettävissä. Tässä korvaamattomana apuna toimi korkeakouluharjoittelija Tampereen yliopistosta.

Eduskunnalle on juuri annettu ensimmäinen lakipaketti korjausesityksistä² oppivelvollisuus-uudistukseen. Tällaisia korjausesityksiä usein näin mittavissa uudistuksissa tarvitaan. Näiden OAJ:n tekemien kyselyiden vastauksia toivottavasti hyödynnetään, kun pohditaan seuraavia korjausesityksiä.

¹ OAJ:n uutinen 15.3.2022
<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2022/oajn-kysely-oppivelvollisuus-uudistus-ei-onnistu-jos-perusopetuksen-oppimisen-tukea-ei-korjata/>

² Hallituksen esitys oppivelvollisuuslain muuttamisesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_54+2022.aspx

1.1 Oppivelvollisuuden laajentaminen eri koulutusmuotoja yhdistävänä uudistuksena

PÄÄMINISTERIN SANNA MARININ hallitusohjelmassa Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta keskeisenä tavoitteena on koulutus- ja osaamistason nostaminen kaikilla koulutusasteilla, oppimiserojen kaventaminen ja koulutuksellisen tasa-arvon nostaminen. Koulutus nähdään turvana syrjään jäämistä ja näköalattomuutta vastaan. Korkea koulutustaso ja sivistys nähdään hyvinvointivaltion ja tasa-arvoisen yhteiskunnan kulmakivinä.

Suomalainen koulutusjärjestelmä sijoittuu kansainvälisessä vertailussa kärkijoukkoon. Tätä menestystä kuitenkin uhkaavat eriarvoisuus, oppimiserot ja syrjäytyminen. Koulutustason kasvu on jäämässä alhaisemmaksi aiempiin ikäluokkiin verrattuna, ja korkeakoulutettujen osuuden nousu on jäänyt Suomessa OECD-maiden keskiarvoa alhaisemmaksi. Osaamistason heikkenemisen ja eriarvoisuuskehityksen lisäksi lasten ja nuorten jaksamisen ja mielenterveyden ongelmien lisääntyminen herättävät huolta. Koronapandemia on osaltaan heikentänyt opiskelijoiden hyvinvointia ja kärjistänyt hyvinvoinnin ja osaamisen eroja oppilaiden ja opiskelijoiden keskuudessa.^{3 4 5}

Hallitusohjelman *Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi* -strategisessa kokonaisuudessa linjataan oppivelvollisuuden korottamisesta 18 ikävuoteen nykyisestä 16 vuodesta. Tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Oppivelvollisuuden korottamisella halutaan turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Tulevaisuuden osaamisvaatimusten uudelle työvoimalle ennakoidaan olevan huomattavasti korkeammat kuin nykyiselle työvoimalle.⁶

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 –työssä on sitouduttu korkeakoulutettujen määrän nostamiseen 50 prosenttiin nuorista aikuisista vuoteen 2030 mennessä. Toisen asteen tutkinto on edellytys jatko-opintoihin hakeutumiseksi ja korkeakoulututkinnon suorittamiselle. Koulutustason nousu on Suomessa pysähtymässä: 1970-luvun lopulla syntyneet ovat jäämässä Suomen kaikkien aikojen koulutetuimmaksi ikäryhmäksi.⁷ Vuoden 2013 jälkeen nuorten koulutustaso on koulutuksen pituudella mitattuna jopa hieman laskenut.⁸

Toisen asteen suorittamisella on parantuneen työllisyyden ja pidentyneiden työurien lisäksi hyvinvointia ja terveyttä lisäävä sekä syrjäytymisriskiä pienentävä vaikutus. Korkeampi oppivelvollisuusikä lisää koulutukseen osallistumista, kasvattaa työllisyyttä sekä vähentää erilaisten

³ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi: COVID-19-pandemia, osaamisvaje ja osaamisen eriytyminen. Policy brief 1:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_Policy_brief_O121.pdf. Haettu 4.2.2022.

⁴ Salmela-Aro, K., Upadyaya, K., Vinni-Laakso, J. and Hietajärvi, L. (2021), Adolescents' Longitudinal School Engagement and Burnout Before and During COVID-19—The Role of Socio-Emotional Skills. *J Res Adolesc*, 31: 796-807. <https://doi.org/10.1111/jora.12654>. Haettu 4.2.2022.

⁵ Ikeda, M. and A. Echazarra (2021), "How socio-economics plays into students learning on their own: Clues to COVID-19 learning losses", *PISA in Focus*, No. 114, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2417eaa1-en>. Haettu 4.2.2022.

⁶ OECD 2020. *Continuous Learning in Working Life in Finland, Getting Skills Right*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2ffcfe6-en>. Haettu 4.2.2022.

⁷ Tilastokeskus: Tieto & Trendit 2.11.2017, Koulutustason nousu on pysähtymässä. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/koulutustason-nousu-on-pysahtymassa/>. Haettu 17.2.2022.

⁸ Tilastokeskus: Tieto & Trendit 8.2.2022, Koulutustason huima nousu notkahti – suomalaisnuoret enää OECD-maiden keskitasoa. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/koulutustason-huima-nousu-notkahti-suomalaisnuoret-ena-oecd-maiden-keskitasoa/>. Haettu 17.2.2022.

sosiaalietuuksien tarvetta ja nuorisorikollisuutta. Etenkin heikoimmat oppilaat hyötyvät koulutuksen jatkamisesta eniten.⁹ Hallituksen esityksessä uudistusta perustellaan myös sillä, että vailla perusasteen tutkintoa olevien työttömyys- ja pitkäaikaistyöttömyysaste sekä pienituloisuusaste ovat huomattavasti korkeammat toisen asteen koulutuksen suorittaneisiin verrattuna.¹⁰ On selvää, ettei pelkän peruskoulun oppimäärän suorittaminen ole riittävä työelämän osaamistarpeisiin ja yhteiskuntaan osallistumiseksi. Oppivelvollisuuden pidentäminen on sekä inhimillinen että taloudellinen investointi.

Koulutus- ja osaamistason nostamisen lisäksi oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on oppimiserojen kaventaminen, koulutuksellisen tasa-arvon lisääminen ja yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien luominen. Alueellisten, sosioekonomisten ja sukupuolten välisten erojen merkitys oppimisessa ja kouluttautumisessa kasvaa. Vanhempien koulutus, ammatti ja kodin varallisuus vaikuttavat oppimistuloksiin yhä voimakkaammin, ja oppilaiden väliset lukutaitoerot olivat vuonna 2018 suuremmat kuin kertaakaan Suomen PISA-tutkimusten historiassa.¹¹

Hyvinvoinnin ongelmat eriytyvät koulutustason perusteella ja kasautuvat erityisesti ilman peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa jääneille nuorille. Lisäksi maahanmuuttajien, maahanmuuttajataustaisten, vammaisten ja toimintarajoitteisten sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien osaaminen

on muuhun väestöön verrattuna heikompaa. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on luoda jokaiselle nuorelle yhdenvertaiset mahdollisuudet toisen asteen tutkinnon suorittamiseen ja tarvittavan tuen saamiseen riippumatta opiskelijan asuinpaikasta, sukupuolesta, etnisestä taustasta tai perheen sosioekonomisesta asemasta.

Opiskelu toisella asteella muuttui maksuttomaksi

LAAJENNETTU OPPIVELVOLLISUUS astui voimaan 1.8.2021. Lakia sovellettiin ensimmäisen kerran niihin oppivelvollisiin, jotka ovat vuoden 2021 keväänä perusopetuksen 9. luokalla (pääosin vuonna 2005 syntyneet). Tästä ikäluokasta alkaen oppivelvollisuuden laajentaminen koskee kaikkia peruskoulusta toiselle asteelle siirtyviä nuoria. Oppivelvollisuuden alkamisajankohta alkaa uudistuksen jälkeenkin sinä vuonna, kun lapsi täyttää seisämän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon, eli ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon. Jokaisella perusopetuksen päätävällä on velvollisuus hakea toisen asteen tai nivelasteen koulutukseen. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös kansainpistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa.

⁹ Seuri, A., Uusitalo, R. & Viratinen, H. 2017. Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen? Talouspolitiikan arviointineuvosto. https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Uusitalo_Viratinen_2018.pdf. Haettu 4.2.2022.

¹⁰ HE 173/2020. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

¹¹ OECD PISA 2018 Finland, https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf. Haettu 27.1.2022.

Toisen asteen opinnot ovat oppivelvollisuuden laajennuksen myötä maksuttomia. Perusopetuksen jälkeen suoritettavat ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto ovat maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 20 vuotta. Opetuksessa tarvittavat oppimateriaalit, työvälineet, -asut ja -aineet kuuluvat maksuttomuuden piiriin. Koulutuksen järjestäjä voi tarjota tarpeelliset oppivälineet opiskelijoiden käyttöön parhaaksi katsomallaan tavalla. Yli seitsemän kilometrin koulumatkat ovat myös maksuttomia. Hallitusohjelman mukaisesti uudistuksen aiheuttamat kustannukset korvataan täysimääräisesti koulutuksen järjestäjille. Maksuttomuudella varmistetaan jokaisen nuoren yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautumiseen.

Yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien toteutuminen vaatii riittävää ja laadukasta ohjausta. Jokaiselle nuorelle on turvattava riittävän vankka perusosaaminen saumattoman opintopolun luomiseksi ja toisen asteen tutkinnon suorittamiseksi. Riittävällä opetuksella ja ohjauksella nuorille tulee luoda tarvittava osaaminen myös jatko-opintoihin ja työelämään. Opinto-ohjauksen tavoitteena on jokaiselle nuorelle sopivan, henkilökohtaisen opintopolun löytäminen. Lisäksi opinto-ohjauksella vahvistetaan koulutukseen kiinnittymistä ja toisen asteen suorittamista sekä jatko-opintoihin tai työelämään siirtymistä. Ohjauksella tuetaan nuorten henkilökohtaisten oppimispolkujen rakentamista.

Perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyötä tiivistetään, jotta kaikki nuoret siirtyisivät perusopetuksen jälkeen toiselle asteelle, ensisijaisesti tutkintoon johtavaan koulutukseen. Perusasteen ja toisen asteen välisiä nivelvaiheen koulutuksia uudistetaan oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä. Ohjaus- ja valvontavastuu toteutuu ”saattaen

vaihtaan” -periaatteella. Yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy vasta silloin, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaa. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää hyvinvoivia oppilaita ja opettajia, ja uudistuksessa onkin keskeistä turvata riittävät resurssit uudistuksen toimeenpanoon ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Tärkeää on, että opinnot edistyvät ja tutkinto suoritetaan loppuun ja samalla huomioidaan nuoren yksilölliset edellytykset ja tavoitteet sekä opetuksen, ohjauksen ja tuen tarve. Perusopetuksen vahvistaminen, oppilaan- ja opinto-ohjauksen laadukas toteutuminen ja tuen riittävyys ovat ratkaisevassa asemassa oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Moni nuori tarvitsee lisätietoa, ohjausta ja tukea peruskoulun jälkeisiin opintoihin liittyen. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen pohtimiseen vaikuttaa merkittävästi se, ettei opinnot tunnetaan kiinnostavilta tai henkilökohtaisesti mielekkäiltä.¹²

Vuonna 2017 toisen asteen opintonsa aloittaneista huomattavan suuri määrä, noin 4200 opiskelijaa, eli 5,7 prosenttia kaikista opiskelun aloittaneista keskeytti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan ennen toisen lukuvuoden alkamista. Keskeyttäneiden suuri lukumäärä korostaa nuorten tarvetta saada henkilökohtaista ohjausta ja tukea opintopolkunsu rakentamiseen. Oppivelvollisuuden laajennus on huomattavasti vähentänyt perusopetuksen jälkeen vailla opiskelupaikkaa jääneiden lukumäärää. Syksyllä 2020 perusopetuksen päättäneitä oli yhteensä 58 852 ja ilman opiskelupaikkaa jääneitä 2708. Oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen syksyllä 2021 perusopetuksen päättäneitä oli 59 467. Vailla opiskelupaikkaa olevien lukumäärä oli laskenut 664 nuoreen.¹³

¹² Sakki ry (2019) Amisbarometri.

<https://sakkiry.fi/amisbarometri/d-opintojen-edistyminen-ja-kiinnittyminen-opintoihin-amisbarometri-2019/>. Haettu 29.3.2022.

¹³ OPH

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/OPH_oppivelvollisuus_marraskuu2021.pdf. Haettu 27.1.2022.

Ohjauksen merkitys kasvaa

OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENNUS lisää ohjaus- ja valvontavastuita eri koulutusasteilla. Lukion ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät sekä kansanopistot ohjaavat ja seuraavat opiskelijan etenemistä opinnoissa ja ilmoittavat myös huoltajalle, mikäli opinnot eivät edisty suunnitellusti. Perusopetuksessa koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu erityisesti hakuvaiheessa vahvistuu. Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu vahvistuu myös perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa ja toisella asteella koulutuksen keskeyttämistilanteissa. Tiiviimmällä yhteistyöllä perusasteen ja toiseen asteen välillä sekä vahvistuneella ohjaus- ja valvontavastuulla halutaan varmistaa saumattoman opintopolun toteutuminen jokaiselle nuorelle ja toisen asteen tutkinnon suorittaminen.

Osana oppivelvollisuuden laajentamista toteutetaan vuosina 2020–2022 opinto-ohjauksen kehittämisohjelma perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa.¹⁴ Perusopetuksen Oikeus oppia -kehittämisohjelman tavoitteena on opinto-ohjauksen toteutumisen ja laadun sekä peruskoulusta toiselle asteelle ulottuvan jatkumon vahvistaminen. Ohjelma pyrkii myös etsimään tehokkaita toimenpiteitä eriarvoistumiskehityksen pysäyttämiseksi ja oppimiserojen kaventamiseksi. Toimenpiteet ovat keskeisessä asemassa siinä, että ikäluokan jokainen oppilas saadaan tuetuksi jatkamaan opintojaan ja suorittamaan toisen asteen tutkinto loppuun.¹⁵ Laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma toteutetaan myös varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on lisätä esiopetuksen joustavuutta, edistää varhaista oppimisen tukea ja ennaltaehkäistä sosioekonomisesta taustasta, maahanmuuttajataustasta tai sukupuoli-

lesta johtuvia oppimiseroja. Laadukas varhaiskasvatus on tehokas keino luoda yhdenvertaisia mahdollisuuksia tulevalle koulupolulle.¹⁶

Sekä Opetusalan ammattijärjestö ry OAJ lausunnossaan¹⁷ että Eduskunta vastauksessaan hallituksen esitykseen¹⁷ edellyttävät, ettei oppivelvollisuus uudistus jää vain veloitteeksi suorittaa toisen asteen tutkinto, vaan oppivelvollisuuden laajentamisen ohella koko koulutuspolkua uudistetaan ja vahvistetaan. Tuen ja ohjauksen riittävä saatavuus ja laatu ovat edellytys oppivelvollisuuden ja toisen asteen tutkinnon suorittamiselle ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Uudistuksen merkittävin työ- ja elämänuraan kohdistuva vaikutus koskee erityisesti niitä nuoria, jotka eivät muuten siirtyisi toisen asteen koulutukseen ja jäisivät ilman toisen asteen koulutusta. Uudistuksen toimeenpanoon ja kuntien sekä koulutuksien järjestäjien tukemiseen uusissa tehtävissään tulee varmistaa riittävät resurssit. Laajan uudistuksen toimeenpano edellyttää myös aktiivista seurantaa ja toimeenpanon tukea.

¹⁴ OKM: Oikeus oppia – tasa-arvoinen alku opintopolulle. Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma 2020–2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-664-5>. Haettu 25.2.2022.

¹⁵ OAJ:n lausunto Opetus- ja kulttuuriministeriölle 9.6.2020

¹⁶ OKM: Oikeus oppia – tasa-arvoinen alku opintopolulle. Varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma 2020–2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-668-3>. Haettu 25.2.2022.

¹⁷ Eduskunnan vastaus EV 218/2020 vp

Opinto-ohjauksen uudet velvoitteet

ALAKOULUN LUOKANOPETTAJILLA työnkuva ei muutu tämän uudistuksen myötä mitenkään. Aineenopettajilla päivittäinen työ ei myöskään muutu.

Perusopetuksen oppilaanohjaajien uudeksi tehtäväksi tulee antaa vuosiluokilla 8–9 tehostettua oppilaanohjausta, jota annetaan henkilökohtaisena ja muuna oppilaanohjauksena. Sen aikana oppilaalle laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tätä suunnitelmaa ei ole säädetty laadittavaksi muille kuin tehostettuun oppilaanohjaukseen osallistuville oppilaille. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta on velvollisuus antaa 1.8.2021 alkaen.

Oppivelvollisuus uudistus lisää oppilaanohjaukseen liittyviä tehtäviä myös lukuvuoden päättymisen ja jatko-opintojen aloittamisen välisenä aikana. Oppilaanohjaajan tulee antaa kesäajan ohjausta niille oppivelvollisille, jotka eivät ole saaneet peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa. Työ on toteutettava sopimusmääräysten puitteissa työajalla.

Perusopetuksen yläkoulujen rehtoreiden työssä keskeisimmät muutokset liittyvät myös edellä mainittujen oppilaanohjauksen uusien velvoitteiden organisointiin ja hallinnollisiin tehtäviin. Heidän tehtävänään on myös huolehtia siitä, että kouluissa on riittävästi kelpoista henkilökuntaa ottaen huomioon oppilaanohjaajille tulleet uudet velvoitteet. Perusopetuksen laatukriteereiden mukaan suositeltava enimmäisoppilasmäärä yhtä opoa kohtaan perusopetuksen yläluokilla on 250.

Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet on päivitetty oppilaanohjauksen osalta vastaamaan uudistunutta lainsäädäntöä. Kouluissa noudatettava paikallinen opetussuunnitelma on päivitetty ennen 1.8.2021.

Opetuksen järjestäjän on päätettävä, kuka (esimerkiksi rehtori tai opo) ilmoittaa asuinkunnalle oppivelvolliset, jotka eivät ole aloittaneet opintoja toisella asteella opetus- ja kulttuuriministeriön määräämään päivään mennessä (elo-syyskuun vaihteessa), ja miten ilmoittaminen tapahtuu. Kouluille on annettava selkeät kirjalliset ohjeet asuinkunnalle ilmoittamisprosessista. Näistä oppivelvollisista, jotka eivät ole aloittaneet opintoja toisella asteella, vastuu siirtyy asuinkunnalle.

Asuinkunnan on organisoitava se, kuinka sille ilmoitettujen oppivelvollisten ohjaustoiminta toteutetaan. Jos asuinkunta ei löydä yhdessä koulukuntoisen oppivelvollisen kanssa tälle opiskelupaikkaa kahden kuukauden aikana, asuinkunta voi viime sijassa määrätä oppivelvollisen valmentaviin koulutuksiin ja 1.8.2021 alkaen TUVA-koulutukseen. Asuinkunnan on kehitettävä toimintoja, joilla se arvioi oppivelvollisen koulukuntoisuutta. Monialaisen yhteistyön avulla on kehitettävä palveluvalikko, jolla tukea ja parantaa koulukuntoisuutta tarpeen niin vaatiessa.

Opetushallitus valmistelee VALPAS-tietojärjestelmää, jonka tarkoituksena on koota ajantasainen tieto oppivelvollisen opiskelutilanteesta ja jonka kautta muun muassa tieto opintojen keskeytymisestä saatetaan asuinkunnan tietoon. Opetuksen järjestäjä päättää järjestelmän käyttöönottoamisesta ja käytön organisoimisesta. Rehtoreilla ja oppilaanohjaajilla järjestelmän käyttöönottoaminen helpottaisi uusien vastuiden ja työtehtävien hoitamista.

Karvin arvioinnissa¹⁸ perusopetuksen järjestäjiltä tiedusteltiin, kuinka paljon järjestäjän kouluissa vuosiluokilla 7–9 on oppilaita yhtä opinto-ohjaajaa kohden lukuvuonna 2018–2019. Niillä järjestäjillä, joilla on vain yksi koulu, jossa annettiin vuosiluokkien 7–9 opetusta ja jotka ilmoittivat oppilasmääränsä (N = 219), 29 prosentilla oli yli 200 oppilasta ohjaajaa kohden. Lukumääräisesti 28 järjestäjällä oli

yli 250 oppilasta ohjaajaa kohden. Perusopetuksen laatukriteereissä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012) suositellaan, että enimmäisoppilasmäärä yhtä opinto-ohjaajaa kohden perusopetuksen yläluokilla on 250.

Arvioinnin mukaan järjestäjistä 30 prosentilla oli useampi kuin yksi koulu. Oppilasmääränsä ilmoittaneista (N = 73) järjestäjistä yli puolet ilmoitti kouluissaan olevan keskimäärin yli 200 oppilasta opinto-ohjaajaa kohden. Lukumääräisesti 43 järjestäjää ilmoitti, että ainakin yhdessä sen kouluista ylittyi 250 oppilaan raja ohjaajaa kohden.

Yli puolet (60 %) järjestäjistä piti oppilaanohjauksen resursien riittävyttä suhteessa oppilasmäärään ja ohjauksen tavoitteisiin hyvänä tai erittäin hyvänä. Noin 30 prosentin mielestä riittävyys on kohtalainen ja 7 prosentin mielestä huono tai erittäin huono. Joka kymmenes järjestäjistä piti taloudellisia resursseja riittämättöminä. Heikoiten toteutuviksi ilmoitettiin tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä vieraskielisten oppilaiden ohjauksen resursointiin liittyvät asiat.

Kyselyssä tiedusteltiin myös, kuinka suurella osalla opinto-ohjauksen työtehtäviin lukuvuonna 2018–2019 osallistuvista on opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukainen opinto-ohjaajan kelpoisuus. Vajaa puolet (47 %) perusopetuksen järjestäjistä ilmoitti, että kaikki opinto-ohjauksen työtehtäviin osallistuvat ovat kelpoisia. Sen sijaan 16 prosentilla järjestäjistä ei ollut tehtävässä yhtään opinto-ohjaajan kelpoisuuden täyttävää työntekijää.

Hyvän ohjauksen kriteerien (Opetushallitus 2014d) mukaan opetuksen järjestäjällä on ohjaussuunnitelma, joka on tarkennettu koulukohtaisesti. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014a) mukaan ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen

¹⁸ Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 6:2020 Haettu 3.4.2022

rakenteet, toimintatavat, työnjako, vastuunjako, työskentely monialaisissa verkostoissa, kodin ja koulun yhteistyö ohjauksessa, työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Kyselyvastausten¹⁹ mukaan perusopetuksen järjestäjistä 84 prosenttia oli laatinut ohjaussuunnitelman, mutta se puuttui 16 prosentilta järjestäjistä.

Kyselyvastausten mukaan²⁰ Opiskelijoista 12 prosenttia koki, että opinto-ohjaajalla ei ollut riittävästi aikaa keskustella hänen kanssaan ja 14 prosenttia oli epävarma kannastaan. 74 prosenttia opiskelijoista koki aikaa olleen riittävästi. Ryhmäohjauksen kannalta opiskelijoiden vastaukset ovat saman suuntaisia järjestäjävastausten kanssa. Vain alle puolet ilmoitti, että jatko-opintojen suunnitteluun liittyviä asioita oli käsitelty pienryhmissä, ja hieman yli 60 prosenttia ilmoitti, että neuvontaa ja ohjausta oli mahdollisuus saada tarvittaessa digitaalisten välineiden kautta.

Kyselyssä selvitettiin myös, kuinka monta kertaa opiskelijat olivat käyneet opinto-ohjaajan kanssa keskustelua kahden kesken 9. luokan aikana. 78 prosenttia vastanneista oli käynyt 1–2 kertaa ja 15 prosenttia 3 kertaa tai useammin. 7 prosenttia ilmoitti, ettei ollut keskustellut ohjaajan kanssa yhtään kertaa kahden kesken päättöluokan aikana.

Järjestäjän koko, eli oppilasmäärä perusopetuksen vuosiluokilla 7–9, oli selkeästi yhteydessä resursseja koskeviin vastauksiin. Yli 250 oppilaan järjestäjät arvioivat resurssit heikommiksi kuin enintään 250 oppilaan järjestäjät. Suurimmat erot olivat tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä vieraskielisten oppilaiden huomioimisessa. Erot olivat selkeitä myös resurssien riittävyudessa suhteessa oppilasmäärään ja ohjauksen tavoitteisiin.

OAJ laati oman oppivelvollisuusmallin

OAJ PAINOTTI omassa oppivelvollisuusmallissaan²¹ uudistuksen tehokkuutta osaamistason nostamisessa ja koulupodokkuuden vähentämisessä. Oppivelvollisuuden laajentaminen ei kuitenkaan itsestään johda haluttuihin tavoitteisiin, vaan koko koulupolku tulee uudistaa, jotta oppivelvollisuusuudistuksen päämäärät saadaan toteutumaan ja jokaiselle lapselle ja nuorelle saadaan luotua hyvä perusta osaamiselle. OAJ esittää esiopetuksen pidentämistä kaksivuotiseksi siten, että siihen osallistuisivat kaikki 5–6-vuotiaat lapset. Lapsen kehitystä ja oppimista tukemalla entistä vahvemmin esiopetuksella luodaan vahva lähtökohta koulupolun alkamiselle. Esi- ja alkuopetuksen tulisi myös olla joustavampi ja lapsen yksilölliset tarpeet ja valmiudet huomioon ottava kokonaisuus. Lapset voisivat edetä omaa kehitysvaihettaan vastaavaa tahtia, ja vähimmäisosaamistason saavuttamisesta huolehdittaisiin. Näin voitaisiin tasata lasten erilaisten lähtökohtien vaikutusta ja vaikuttaa tehokkaasti lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Perusopetuksen arviointia halutaan kehittää yhdenvertaiseempaan suuntaan. Vähimmäisvaatimuksien kriteerejä eri arvosanoille ja vähimmäisosaamiselle tulee lisätä ja opettajien arviointityötä tukea. Riittävä koulunkäynnin tukea ja opinto-ohjausta tulee tarjota perus- ja toisen asteen aikana ja nivelvaiheessa yhdenvertaisesti jokaiselle. Joustavuutta halutaan myös peruskoulun suorittamiseen. Toiselle asteelle voisi siirtyä joustavammin silloin, kun perusopetuksen oppimäärä ja jatko-opintokelpoisuus on saavutettu. Peruskoulun rooli jatko-opintovalmiuksien luomisessa korostuu uudistuksen myötä entisestään. OAJ:n mallissa oppivelvollisuus olisi laajennettu 19 ikävuoteen.

¹⁹ Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkua – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 6:2020 Haettu 3.4.2022

²⁰ Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkua – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 6:2020 Haettu 3.4.2022

²¹ OA 2018J: Opinpolku uusiksi! OAJ:n oppivelvollisuusmalli.

Kyselyyn vastanneiden taustatietoja

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ toteutti alkuvuodesta 2022 kyselyn perusopetuksen opettajille, jossa selvitettiin oppivelvollisuuden laajentamista ja muita perusopetusta koskevia ajankohtaisia asioita. Samaan aikaan vastaava kysely toteutettiin myös lukion ja ammatillisen koulutuksen opettajille sekä esihenkilöille. OAJ:n perusopetuksen jäsenkyselyyn 2022 vastasi 1652 vastaajaa. Vastaajista 95 prosenttia oli suomenkielisiä (n = 1571) ja loput 5 prosenttia ruotsinkielisiä. 229 vastausta saatiin OAJ:n jäsenrekisteristä poimitulle satunnaisotokselle lähetetyn linkin kautta, ja 1420 vastausta saatiin avoimen linkin kautta.

Vastaajien keski-ikä oli reilu 48 vuotta (kh = 8,6). Työkoke-musta vastaajilla oli keskimäärin lähes 20 vuotta (kh = 9). Suurin vastanneiden opetushenkilöstöryhmä oli aineen-opettajat, joiden osuus vastaajista oli lähes puolet (49 %). Toiseksi eniten vastaajissa oli luokanopettajia (30 %). Erityisluokanopettajia (8 %) ja laaja-alaisia erityisopettajia (7 %) oli lähes yhtä suuret osuudet.

Tyypillisimmät vastaajien oppiaineryhmät olivat kielet sekä taito- ja taideaineet, joiden opettajia vastaajista oli kumpaa-kin 18 prosenttia. Erityisopettajien suhteellinen osuus oli 17 prosenttia. Matemaattisten aineiden, äidinkielen ja reaali-aineiden opettajia oli kutakin noin kymmenesosa vastaajista. Suurin osa vastaajista (82 %) oli virkasuhteessa tai määrä-aikaisessa viransijaisuudessa (7 %). Päätoimisia tuntiopet-tajia vastaajien joukossa oli kymmenesosa.

2. Perusopetuksen ajankohtainen viitekehys ja toimintaympäristö

PERUSOPETUS ON yleissivistävää koulutusta, jolla on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet otettiin käyttöön 1.8.2016 vuosiluokkien 1–6 osalta. Vuosiluokkien 7–9 osalta opetussuunnitelma otettiin käyttöön porrastetusti vuosina 2017–2019. Opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen tavoitteena²² on varmistaa suomalaisten lasten ja nuorten korkea osaamis- ja taitotaso, vahvistaa oppilaan aktiivisuutta, lisätä opiskelun merkityksellisyyttä ja luoda mahdollisuutta onnistumisen kokemuksille. Lasten ja nuorten itseohjautuvuutta ja vastuunotto omasta opiskelustaan korostuu aiempaa enemmän, ja elinikäinen oppiminen nivoutuu oppilaiden opetukseen ja ohjaukseen.

Oppiaineiden opetuksessa korostuu laaja-alainen osaaminen, joiden edistäminen kuuluu jokaiseen oppiaineeseen. Laaja-alaiseen osaamisen tavoitteisiin kuuluu ajattelun ja oppimisen taidot, vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot sekä kulttuurinen osaaminen, itsestä huolehtimisen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, työelämätaidot ja yrittäjyys sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen. Laaja-alaiset taidot ovat keskeisessä asemassa eri tiedon- ja taidonalojen hallintaa ja niitä yhdistävää osaamista, jota opiskelu, työelämä ja aktiivinen kansalaisuus edellyttävät. Koulun toimintakulttuuria pyrittiin opetussuunnitelman perusteiden uudistuksessa kehittämään oppilaan hyvinvoinnin ja turvallisen arjen varmistamiseen sekä vuorovaikutteisuu- den, yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja demokraattisen toiminnan edistämiseen.

Koronan aiheuttamia oppimisvajeita on jo nähtävissä

KORONAPANDEMIA TODENNÄKÖISESTI kärjistää osaamisen eriytymistä. Osaamisen eriytymisellä on vahva yhteys lasten ja nuorten sosioekonomiseen statukseen. Itsesäätely, motivaatio ja kodin antama tuki osaltaan ovat yhteydessä sosioekonomiseen asemaan. On odotettavissa, että epidemia ja siitä johtuneet poikkeukselliset opetusjärjestelyt ovat vaikuttaneet haavoittumassa asemassa olleiden oppilas- ja opiskelijaryhmien tasa-arvoisiin oppimisen mahdollisuuksiin erityisesti alemmilla luokilla. Oppiminen on voinut häiriintyä tai olla tehotonta esimerkiksi motivaation tai tuen puutteen vuoksi tai yleisen ahdistuneisuuden vuoksi, mikä voi synnyttää osaamisvajetta. Etenkin heikoimmin menestynyt ryhmä on selvästi eriytynyt omaksi ryhmäkseen esimerkiksi 9. luokan matematiikan oppimistuloksien osalta.²³

Koronapandemian vuoksi lasten ja nuorten elämää on rajoitettu merkittäväillä tavoilla. Esimerkiksi sosiaalisia kontakteja vertaisten ja muiden ihmisten kanssa on rajoitettu koulujen siirtymisellä etäyhteyden varaan. Lapsiasiavaltuutettu on kertomuksessaan eduskunnalle²⁴ kiinnittänyt huomiota siihen, että koronapandemia on koetellut lasten oikeuksia eri tavoin, eikä pandemian hallinnassa ole aina pystytty ottamaan lasten oikeuksia riittävällä tavalla huomioon. Rajoitukset ovat haastaneet lapsen oikeuksien sopimuksen syrjimättömyyden yleisperiaatetta, sillä rajoitukset, velvoitteet ja suositukset kohdistuivat suoraan tai välillisesti alaikäisiin.

Kielteiset seuraukset ovat olleet joidenkin lapsiryhmien kohdalla vakavampia. Etäopetus on asettanut lapsia eriarvoiseen asemaan esimerkiksi sen mukaan, miten hyvin lapsen perhe on pystynyt tukemaan opiskelua erityisjärjestelyissä. Eriarvoisuus on ilmennyt myös alueellisesti, sillä rajoitustoimenpiteet ovat olleet pitempiketoisempia ja laajempia

²² OPH

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>. Haettu 27.1.2022

²³ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi: COVID-19-pandemia, osaamisvaje ja osaamisen eriytyminen. Policy Brief 1:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_Policy_brief_O121.pdf. Haettu 4.2.2022.

²⁴ Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. K 3/2022 vp. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>. Haettu 24.2.2022.

esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kuin muualla Suomessa. Jotkut lapset ovat jääneet kokonaan jälkeen opetuksessa. Tilanne on ollut erityisen kuormittava riskiryhmiin kuuluville lapsille ja niille lasten omaisille, jotka kuuluvat riskiryhmiin.

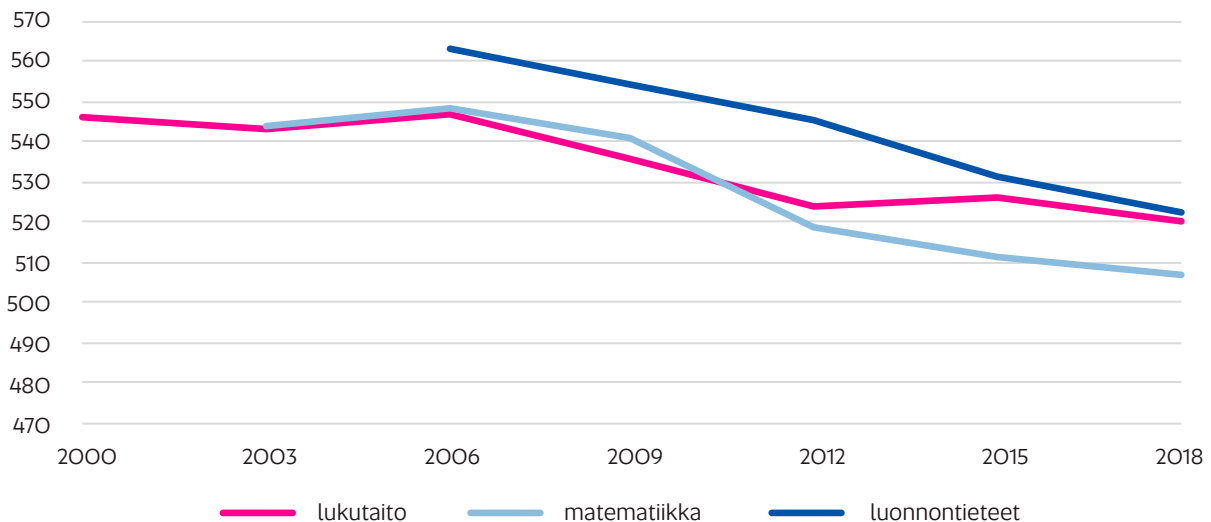
Lapsiasiavaltuutetun kertomus²⁵ kiinnittääkin huomiota siihen tosiasiaan, ettei Suomessa ole pystytty pandemian aikana estämään lapsiväestöön ja eri lapsiryhmiin sekä yksilöihin kohdistuvaa rakenteellista syrjintää. Lapsen edun ensisijaisuus on keskeisenä, kansainvälisten sopimusten velvoittava periaatteena ohitettu etenkin pandemian alkuvaiheessa. Rajoituksia perusteltiin pitkälti muun, aikuisikäisen väestön suojelemisella. Koronapandemiaa koskevissa päätöksissä ei ole riittävän kattavasti arvioitu lapsivaikutuksia ja otettu lasten ja nuorten mielipiteitä huomioon.

Koronapandemian aikaiset rajoitukset lasten ja nuorten elämään ja koulunkäyntiin korostavat oppilaiden oikeutta riittävään ja laadukkaaseen ohjaukseen ja tukeen. Pande-

mian eriarvoisuutta syventävää vaikutusta on voitava estää oppilaitoksissa varmistamalla, että oppilaan taustasta johtuvia oppimiseroja pystytään kaventamaan. Lisäksi etenkin haavoittuvassa asemassa olevien lasten, kuten vammaisten, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on turvattava.

Oppimistulokset eriytyvät yhä

SUOMALAINEN PERUSKOULU on koulutusjärjestelmämme kulmakivi: se takaa yhdenvertaisesti oppilaan taustaan katsomatta kaikille tarvittavat tiedot ja taidot arjessa, yhteiskunnassa ja työelämässä pärjäämiseksi. Suomalaisten nuorten PISA-tulokset²⁶ ovat edelleenkin hyvää luokkaa ja OECD-keskiarvon yläpuolella. Kansallisen osaamistason näkökulmasta on kuitenkin huolestuttavaa, että niin lukutaito kuin matemaattinen ja luonnontieteellinen osaaminen ovat jatkuvasti heikenneet vuodesta 2006 vuoteen 2018.

Kaavio 1. Suomen PISA-tulokset 2000–2018

Lähde: OECD PISA 2018 Finland

²⁵ Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. K 3/2022 vp. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>. Haettu 24.2.2022.

²⁶ OECD PISA 2018 Finland https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf. Haettu 27.1.2022.

OECD:n raportin mukaan lukutaidon ja luonnontieteellisen osaamisen heikkeneminen ovat huomattavia etenkin heikoimmin osaavien oppilaiden keskuudessa. Heikkojen osajien määrä on Suomessa moninkertaistunut²⁷. Suomessa lukutaidon osalta hieman alle 14 prosenttia jää tason kaksi alle. Tasoa 2 pidetään yhteiskunnassa pärjäämisen vähimmäisvaatimuksena, ja vasta tasoa 3 on pidetty opiskelun ja työelämän vaatimusten kannalta riittävänä. Riittämätön lukutaito opiskeluun ja yhteiskunnassa toimimiseen asettaa nuoret syrjäytymisvaaraan.²⁸

Sosioekonomisen aseman vaikutus oppimistuloksiin on kasvanut. Lukutaitoerot olivat PISA-tutkimuksessa suuria ylimmän ja alimman sosioekonomisen neljänneksen välillä. Keskimääräinen lukutaitoero oli 79 pistettä. Ero vastaa laskennallisesti noin kahden kouluvuoden opintoja, mikä on esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutumisen kannalta todella

suuri. Sukupuolten välinen ero lukutaidossa on OECD-maiden suurin tyttöjen hyväksi. Tyttöjen ja poikien välinen osaamiseron luonnontieteissä oli sekin OECD-maiden suurin siten, että tyttöjen pistemäärä on selvästi poikien pistemäärää suurempi. Myös matemaattisessa osaamisessa tytöt ovat hivenen poikia parempia. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat suoriutuvat merkittävästi huonommin kaikilla osa-alueilla kantaväestöön verrattuna. Erot maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön välillä eivät ole mittauskertojen välillä pienentyneet.¹²

PISA-tutkimuksen tulokset kertovat huolestuttavasta kehityksestä. Yhä useampi oppilas käy peruskoulun saavuttamatta jatko-opinnoissa ja yhteiskunnassa tarvittavia luku-, kirjoitus- tai muita perusvalmiuksia. Peruskoulun kesken jättäneitä oli lukuvuonna 2018–2019 yhteensä 443 (ks. viitteeksi tilastokeskuksen koulutustilasto), mikä on iso kuluerä yhteiskunnalle ja usein inhimillinen menetys nuorelle. Tuen tarve on selvässä kasvussa, mihin ei ole kuitenkaan pystytty kunnolla vastaamaan.²⁹ Riittävä tuki ja sen laadukas toteutuminen ovat kriittisessä roolissa siinä, kuinka hyvin peruskoulu onnistuu luomaan edellytykset jokaiselle nuorelle jatko-opintoihin siirtymiseen.

Vuonna 2020 pelkän perusasteen varassa olevia 20–29-vuotiaita oli 103 354 henkilöä, joka on 16 prosenttia ikäluokasta.³⁰ Työikäisessä väestössä perusasteen varassa olevia on tällä hetkellä yli 600 000. Perusasteen työpaikat ovat vähentyneet jyrkästi, eikä perusasteen varaan rakentunut osaaminen vastaa työelämän kysyntää. Pelkän perusasteen varassa oleville kertyy työvuosia keskimäärin vain reilu 20 vuotta, mikä on noin kymmenen vuotta vähemmän toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin verrattuna.³¹

²⁷ VIITE: ks. OAJ:n Opinpolku uusiksi! esityksessä viite OECD:n PISA-tutkimus: PISA-tutkimuksessa suoritusasteen 1 tai sen alle jääneiden oppilaiden osuus vuosina 2006–2015.

²⁸ OKM: PISA18 Ensituloksia: Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2019:40. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161922/Pisa18-ensituloksia.pdf>. Haettu 27.12.2022.

²⁹ OAJ 2017: Oppimisen tukipilarit. Miten varmistetaan oppimiselle ja koulunkäynnille riittävä tuki?

³⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.12.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vkour/2020/vkour_2020_2021-11-03_tie_001_fi.html

³¹ Pekka Myrskylä: Katoavat työpaikat. Työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2017. <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/katoavat-tyopaikat-tyollisten-maaran-ja-rakenteen-kehitys-suomessa-1987-2015>. Haettu 27.12.2022.

Oppimisen tuki on puutteellista

PERUSOPETUSLAKIA UUDISTETTIIN vuonna 2010 koskien oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Tavoitteena oli vahvistaa esi- ja perusopetuksessa oppilaan oikeutta saada oppimiselle ja koulunkäynnilleen tukea riittävän varhain ja joustavasti. Esi- ja perusopetuksessa on käytössä kolmiportainen tuki, joka koostuu yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Yleinen tuki on lyhytaikaista, kaikille tarkoitettua tukea, kuten tukiopetus ja oppilaan ohjaus. Tehostettu tuki on pitkäkestoisempaa ja tehokkaampaa, kuten osa-aikainen erityisopetus ja oppilashuollon tuki. Tehostetun tuen tavoitteena on oppimisen ja kasvun tukeminen sekä oppilaan oppimiseen ja kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamisen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Vuonna 2020 peruskoulun oppilaista reilu 21 prosenttia, eli 69 300 oppilasta sai tehostettua tukea. Erityisen tuen saajia oli peruskoulun oppilaista 9 prosenttia, eli 51 100 peruskoulun oppilasta. Tehostetun tuen oppilaiden osuus kasvoi 0,7 prosenttiyksikköä ja erityisen tuen oppilaiden osuus puolestaan 0,5 prosenttiyksikköä vuoteen 2019 verrattuna. Suurin osa (66 %) erityistä tukea saaneista oppilaista sai opetuksensa lähes kokonaan yleisopetuksen ryhmässä tai osan opetuksesta yleisryhmässä ja osan erityisryhmässä.³²

Tuen tarpeen kasvu ei olekaan tarkoittanut annettavan tuen kasvua samassa suhteessa. Vuonna 2017 OAJ:n kyselyyn³³ vastanneista perusasteen opettajista ja rehtoreista 34 prosenttia piti oppilaan tuen resursseja puutteellisina. Riittäviksi resurssit koki vain kolme prosenttia vastaajista. Osa-aikaisen erityisopetuksen resursointi oli vastausten perusteella puutteellista. Tehostetun tuen aloittaminen ei välttämättä vaikuta oppilaan saamaan osa-aikaiseen eri-

tyisopetukseen: joka kolmas tehostetun tuen piirissä oleva oppilas ei saa osa-aikaista erityisopetusta koskaan tai saa sitä ainoastaan satunnaisesti.

Alle puolet oppilaista sai tehostettuun tukeen siirtyessään aiempaa enemmän osa-aikaista erityisopetusta. Alle puolet vastaajista oli sitä mieltä, että yleisen tuen oppilaat saavat riittävästi osa-aikaista erityisopetusta. Erityisen tuen oppilaista erityiseen tukeen kuuluvaa erityisopetusta sai vain 66 % tarpeen mukaan. Perusopetuksen laatukriteerien mukaan oppilaiden tuen tarve tulisi huomioida ryhmien koossa. Ryhmien kokoa tulisi pienentää sen mukaan, kuinka paljon oppilaissa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia. Kuitenkin kyselyyn vastanneista opettajista 87 prosenttia kertoi, ettei heidän opettamiaan ryhmiä ole pienennetty oppilaiden tuen tarpeen mukaan.

Koulujen mahdollisuudet riittävän tuen tarjoamiseen oppilaille vaihtelevat. Resurssien riittävyydellä oli selvä yhteys kokemukseen kolmiportaisen tuen toimivuudesta. Resurssit riittäviksi kokeneista vastaajista vain reilu kymmenes ilmoitti tuen toimivan heikosti tai erittäin heikosti. Resurssit puutteellisiksi kokeneilla vastaava osuus oli 60 prosenttia. Yli 70 prosenttia resurssit riittäviksi ilmoittaneista koki tuen toimivan hyvin tai erinomaisesti, kun taas puutteellisiksi resurssit ilmoittaneista vain pari prosenttia ilmoitti tuen toimivan hyvin tai erinomaisesti.

Tuen ja ohjauksen riittävyys ovat yhdenvertaisuuden kannalta olennaisia paitsi siksi, että kaikilla olisi riittävät valmiudet hakea toisen asteen opintoihin, mutta myös sen vuoksi, että erityisen tuen tarve korostuu oppilailta, joiden sosioekonominen tausta on heikko tai vanhempien koulutustaso alhainen.³⁴

³² Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-1595. 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.2.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/erop/2020/erop_2020_2021-06-08_tie_001_fi.html. Haettu 4.2.2022.

³³ OAJ: Oppimisen tukipilarit. Miten varmistetaan oppimiselle ja koulunkäynnille riittävä tuki?

³⁴ OKM: PISA18 Ensituloksia: Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161922/Pisa18-ensituloksia.pdf>. Haettu 27.1.2022.

Korona on kuormittanut ja kärjistänyt oppijoiden välisiä eroja

KORONAPANDEMIA ON lisännyt lasten ja nuorten kuormittamista ja hyvinvoinnin ongelmia. THL:n kouluterveyskyselyn mukaan nuorten ahdistus- ja masennusoireilu oli keväällä 2021 lisääntynyt huomattavasti verrattuna vuoteen 2019. Perusopetuksen kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokilla yksinäisyyden kokemus oli lisääntynyt huomattavasti. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokevien osuus nousi miltei kuudella prosenttiyksiköllä reiluun 19 prosenttiin. Huoli mielialasta oli lisääntynyt, samoin koulu-uupumus ja vaikeudet oppimistaidoissa. Koulu-uupumusta koki keskimäärin joka viides 8.– ja 9.-luokkalaisista. Mielialaongelmat lisääntyivät erityisesti tytöillä.³⁵

Koronapandemia on myös kärjistänyt oppilaiden välisiä hyvinvointieroja. Suurimmalla osalla (84 %) kouluhyvinvointi laski pandemiaa edeltävästä vuodesta, mutta noin 16 prosenttia kyselyyn vastanneista osoitti kasvua koulutyöhön sitoutuneisuudessaan ja hyvinvoinnissaan. Joillakin hyvinvoinnin lasku oli jyrkempää kuin toisilla. Hyvät sosioemotionaaliset taidot, kuten uteliaisuus, sisukkuus, joustavuus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus voivat suojata uupumukselta.³⁶

Koronapandemian vuoksi lähes koko koulutusjärjestelmä, lukiokoulutus mukaan lukien, siirtyi nopeasti etäopetukseen. Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutustasasteilla selvittäneessä Karvin arvioinnissa³⁷ tuotiin esille koronapandemian vaikutusten moninaisuus. Yhtäältä opetuksen ja ohjauksen menetelmiä on kehitetty kaikilla kouluasteilla, mutta toisaalta oppimisen tuki ei ole ollut riittävä eikä kaikilla oppijoilla ole ollut tarvittavia edellytyksiä etäoppimiseen.

Merkittävällä osalla oppijoista on ollut poikkeustilanteen aikana opintoihin liittyvää kuormitusta ja opiskeluvalmiuksiin liittyvää osaamattomuutta. Toisaalta pieni osa oppilasta on voinut hyötyä etäopiskelusta esimerkiksi parantuneen keskittymisrauhan takia. Opetuksen ja ohjauksen puutteen sekä oppiaineen tehtäviin liittyvien ongelmien oppilaat kokivat vaikeuttaneen opiskelua eniten. Kaikkien luokka-asteiden opetus- ja ohjaushenkilöstö arvioi vuorovaikutuksen oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa olleen vaikeampaa poikkeusoloissa, minkä seurauksena myös spontaani oppijan auttaminen saattaa vähentyä.

Karvin arvioinnin mukaan kodin tuen kasvanut merkitys ja kotoa saadun tuen vaihtelevuus etäopiskelussa saattaa oppijoita eriarvoiseen asemaan. Tuen tarpeen korostuminen näkyy etenkin oppijoilla, joilla on muita enemmän ongelmia opintojen edistymisessä. Itseohjautuvuuden korostuminen asettaa sekin oppijoita keskenään eriarvoiseen asemaan. Myös koulujen ja opettajien väliset erot etäopetusvalmiudessa ja digiosaamisessa eroavat toisistaan. Koulutuksen järjestäjien johto sekä opetus- ja ohjaushenkilöstö nosti esille tarpeen vahvistaa kolmiportaisen tuen toteutumista. Vastaajista noin puolet toi esille tarpeen tuen vahvistamiseen, johon toivottiin myös lisää resursseja.

Perusopetuksessa kaivataan esimerkiksi lisää jakotunteja tai jakoresursseja ryhmäkokojen pienentämiseksi sekä resurssiopettajia tai koulunkäynnin ohjaajia. Tuen tarpeen tunnistaminen, oppimisvalmiuksien kehittäminen, erilaisten oppijoiden tarpeiden tunnistaminen ja henkilöstön digitaalisen ja pedagogisen osaamisen kehittäminen ovat keskeisiä tekijöitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, mikä on tärkeää myös sujuvien opintopolkujen ja opintojen edistymisen kannalta oppivelvollisuuden laajentamisessa.

³⁵ THL Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021: Pandemia ja nuorten mielenterveys – Kouluterveyskysely 2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-738-8>. Haettu 28.1.2022.

³⁶ Salmela-Aro, K., Upadaya, K., Vinni-Laakso, J. and Hietajärvi, L. (2021), Adolescents' Longitudinal School Engagement and Burnout Before and During COVID-19—The Role of Socio-Emotional Skills. *J Res Adolesc*, 31: 796-807. <https://doi.org/10.1111/jora.12654>. Haettu 28.1.2022.

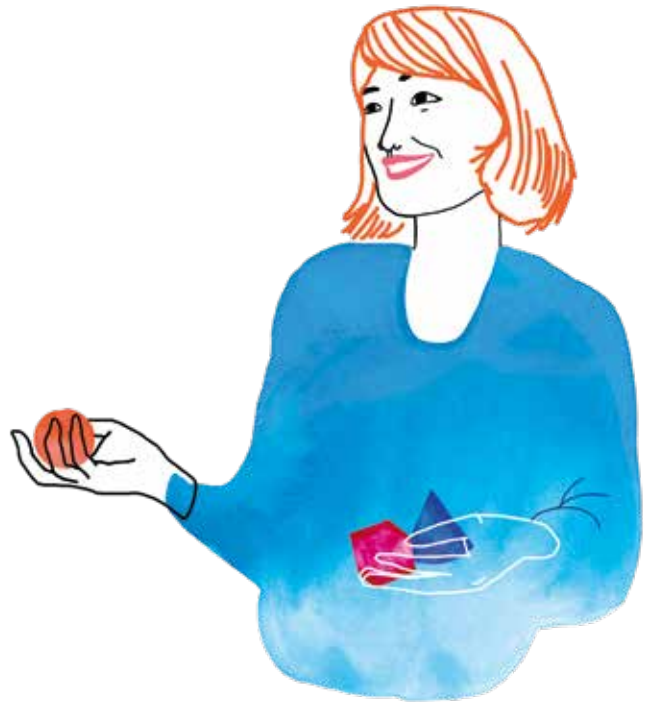
³⁷ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi: Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutustasasteilla. Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset. Julkaisut 8:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/04/KARVI_O821.pdf. Haettu 2.2.2022.

OAJ on vaatinut opettajamitoitusta lakiin kirjattavaksi. Opettajamitoitus turvaisi koulujen turvallisuutta ja oppimista edistävää vuorovaikutusta. Mitoitus määritteli opettajien määrän oppilasta kohden suhdeluvun avulla. Näin opetusryhmien koot pysyisivät kohtuullisina ja opettajalla olisi enemmän aikaa oppijalle sekä laadukkaalle, yksilökeskeiselle vuorovaikutukselle.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin selvityksen³⁸ mukaan tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä vieraskielisten oppilaiden ohjauksen lisätarpeen huomiointi ei opetuksen järjestäjien näkökulmasta toteudu tällä hetkellä kovin hyvin. Lisäksi niillä opiskelijoilla, joilla oli paljon tai erittäin paljon kokemuksia oppimiseen liittyvistä vaikeuksista peruskoulussa, oli useammin negatiivisia kokemuksia ohjauksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä urasuunnittelutaitojensa kehittymisestä. Mitä suurempi perusopetuksen järjestäjä oppilasmäärältään oli, sitä heikommaksi ne kokivat resurssien riittävyyden ohjaukseen.

Opinto-ohjaajien määrä ohjattavaa kohden vaihtelee suuresti koulutuksen järjestäjän mukaan, kuin myös kelpoisten opinto-ohjaajien määrä. Oppimiserojen tasaamisessa ja koulutuksen yhdenvertaisuudessa ohjauksen määrä ja laatu ovat ratkaisevia tekijöitä. Perusopetuksen ohjauksen tarvestaavuudessa ja saatavuudessa on parannettavaa.

Koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta arvioinut Karvin selvitys³⁹ päätyi antamaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi seuraavia suosituksia. Oppijoille tulee tarjota sujuvia, joustavia ja yksilöllisiä oppimispolkuja. Oppijoiden osaamisen tukemiseen on varattava riittävästi aikaa ja resursseja: tukimuotoja tulee kehittää tar-

velähtöisesti, eli että annettu tuki aidosti vastaa oppijan tarpeeseen, ja osaamisen ja yksilöllisten tarpeiden tunnistamiselle on taattava riittävästi aikaa ja resursseja.

Oppijoiden hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tulee tukea ja vaalia. Koulutuksen eriarvoisuutta tuottavia rakenteita ja toimintakäytänteitä täytyy tunnistaa ja purkaa: asuinalue ja sosioekonominen asema eivät saa vaikuttaa mahdollisuuteen saada laadukasta opetusta, ja opetuksen, kasvatuksen ja ohjauksen ammattilaisten hyvinvointi ja riittävä kouluttaminen on varmistettava.

³⁸ Karvi: Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tiivistelmät 4:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/O4/KARVI_TO420.pdf. Haettu 31.1.2022.

³⁹ Karvi: Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin. Tiivistelmät 16:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/O1/KARVI_T1621.pdf. Haettu 1.2.2022.

Toimet peruskoulun kehittämiseksi

OPETUS- JA kulttuuriministeriö asetti loppuvuodesta 2016 Peruskoulufoorumin kehittämään suomalaista peruskoulua. Perusopetuksen toimijat ja yhteistyötahot laativat Tasa-arvoisen peruskoulun tulevaisuus -sitoumuksen, jossa linjataan peruskoulun kehittämisen tulevaisuuden tavoitteita ja toimia. Linjauksien tavoitteena on tukea opetussuunnitelmien perusteiden toteuttamista, edistää oppimista ja vahvistaa hyvinvointia. Linjaukset koskivat laaja-alaisesti kansallista koulutuksen laatua ja tasa-arvoa, oppimisyhteisön yhteisöllisyyttä ja ammatillista kehittymistä, oppilaan hyvinvointia, motivoituneisuutta ja yksilöllisiä, joustavia oppimispolkuja sekä perheiden hyvinvointia ja toimivaa lapsen arkea. OAJ on korostanut, että tavoitteiden toteutuminen edellyttää niiden konkretisointia lainsäädännössä, resursoinnissa ja käytännön työssä.⁴⁰

Nykyinen maamme hallitus, Sanna Marinin hallitus on käynnistänyt perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämissuunnitelman⁴¹ vuosille 2020–2022. Ohjelma vahvistaa perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa 180 miljoonalla eurolla, jolla on tarkoitus lisätä koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista, tehostaa oppilaanohjausta ja pienentää ryhmäkokoja, vahvistaa lukutaitoa ja esiopetusta, vahvistaa lasten saamaa tukea ja koulutuksen laatua.

Koulutuksellisen tasa-arvon ja oppimistulosten vahvistamiseen on suunnattu yhteensä 120 miljoonaa euroa vuosille 2020–2022. Rahoitus on kohdennettu ryhmäkokojen pienentämiseen, oppilaanohjauksen tehostamiseen, tasa-arvorahan vakiinnuttamiseen osaksi perusopetuksen rahoitusta, digi- ja mediataitojen tukemiseen, maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukeen ja oppimisen edellytyksiin, oppilaanohjauksen tehostamiseen, varhaiseen perustaitojen oppimiseen, oppilaan taustasta kuten asuinalueesta tai sukupuolesta johtuvien oppimistulosten kaventamiseen ja joustavampaan opetukseen.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen ja oppilaiden hyvinvoinnin vahvistamiseen on suunnattu rahoitusta 50 miljoonaa euroa vuosille 2020–2022, mikä on kohdennettu oppimisen tuen ja sen saavutettavuuden kehittämiseen, toimivaan inklusioon, moniammatillisen yhteistyön ja matalan kynnyksen palveluiden kehittämiseen ja kolmiportaisen tuen vahvistamiseen. Opetuksen laadun vahvistamiseen on suunnattu 10 miljoonaa euroa vuosille 2020–2022, mikä on kohdennettu opettajien, johtajien ja muun henkilökunnan täydennyskoulutuksen kehittämiseen, etenkin huomioiden opetussuunnitelmien perusteiden yhdenvertainen valtakunnallinen toimeenpano ja koulutuksellisen tasa-arvon tukeminen.

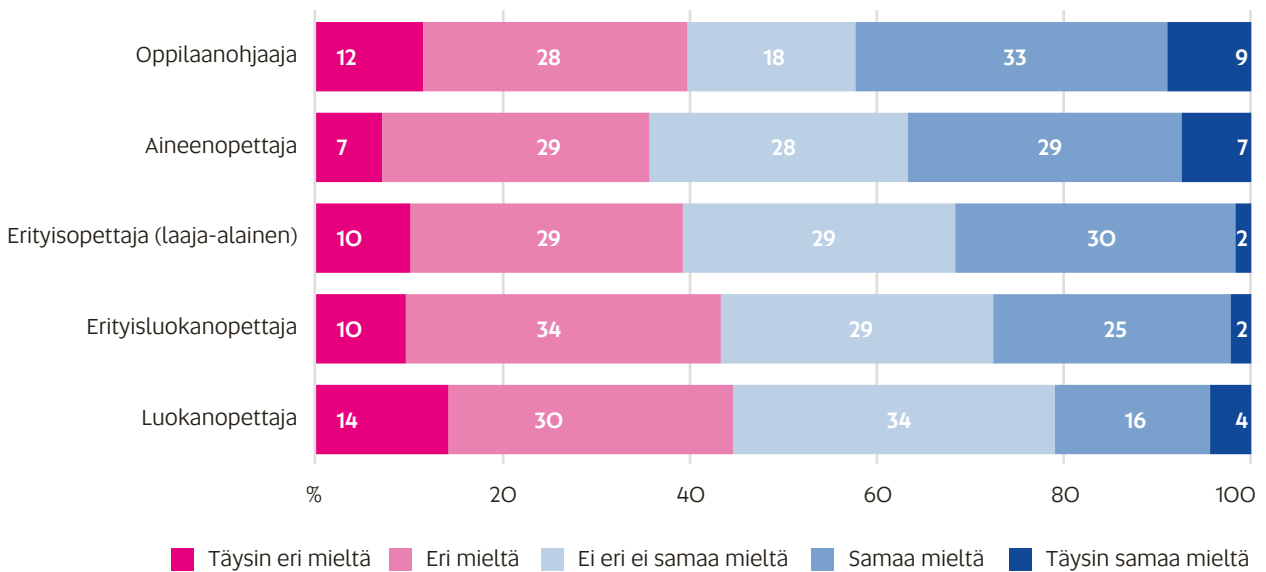
⁴⁰ OAJ: Peruskoulufoorumilta ykköstavoitteet tasa-arvoisempaan peruskouluun – OAJ alleiviivaa konkretiaa. 13.11.2018. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2018/peruskoulufoorumilta-ykkostavoitteet-tasa-arvoisempaan-peruskouluun--oaj-alleiviivaa-konkretiaa/>. Haettu 1.2.2022.

⁴¹ OKM: Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämissuunnitelma. <https://okm.fi/perusopetuksen-kehittamisohjelma>. Haettu 25.2.2022.

3. Oppivelvollisuuskyselyn tulokset

3.1 Oppilaanohjausta ja tietoa oppivelvollisuus uudistuksesta tarvitaan lisää

Kaavio 2. Olen saanut omalta työnantajaltani riittävästi tietoa uudistuksesta.

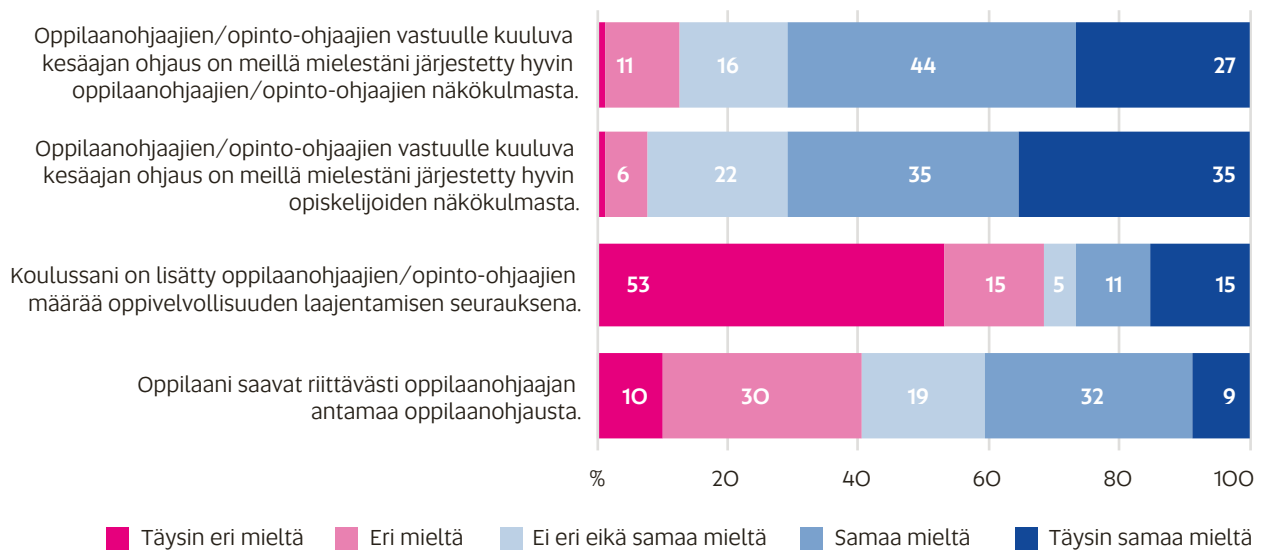
VASTAAJAT EIVÄT koe saaneensa riittävästi tietoa oppivelvollisuus uudistuksesta. Vastaajien kokemukset siitä, olivat myös toisistaan melko eroavia. Lähes puolet kaikista vastaajista oli eri mieltä siitä, että he ovat saaneet työnantajaltaan riittävästi tietoa oppivelvollisuus uudistuksesta. Noin kolmannes ei ollut eri eikä samaa mieltä. Aineenopettajista yli kolmannes, 36 prosenttia, ei pitänyt saamaansa tietoa riittävänä. Toisaalta täsmälleen samansuuruinen osuus piti uudistuksesta saamaansa tietoa riittävänä.

Oppilaanohjaajista lähes puolet, 42 prosenttia, oli samaa mieltä siitä, että he ovat saaneet riittävästi tietoa oppivelvollisuus uudistuksesta. Oppilaanohjaajilla on toisin sanoen paras tilannekuva oppivelvollisuuden laajentamisesta ja heitä uudistus koskeekin eniten. Luokanopettajista väitteen kanssa samaa tai täysin mieltä oli vain 20 prosenttia. Toisistaan eroavat kokemukset todennäköisesti heijastavat sitä, että uudistus koskee perusopetuksen henkilöstöä eri

tavoilla. Oppivelvollisuus uudistus liittyykin keskeisesti perusopetuksen osalta yläkouluun eikä muutos koske niinkään luokanopettajia, mikä näkyy myös tuloksissa.

OAJ:n muita koulutusasteita koskevissa oppivelvollisuus kyselyissä kokemukset riittävästä informaation saamisesta olivat melko samanlaiset. Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstöstä tietoa koki saaneensa riittävästi reilu puolet (58 %) ja riittämättömästi reilu neljäsosa (28 %). Ammatillisen koulutuksen vastaajista yli puolet (57 %) ilmoitti saaneensa riittävästi tietoa ja noin kolmasosa (29 %) ei kokenut tietoa riittävänä. Lukion ja ammatillisen koulutuksen esihenkilöistä myös reilu puolet (56 %) koki informaation riittäväksi esimestyönsä tueksi ja kolmannes (33 %) riittämättömäksi.

Oppivelvollisuuden laajentamisen keskeinen perusopetusta koskeva piirre on oppilaanohjauksen vahvistaminen ja tehostaminen. Oppilaanohjauksen riittämättömyyttä toivat

Kaavio 3. Oppilaan ja opinto-ohjaajien vastauksia oppilaanohjausta koskeviin väittämiin.

selkeimmin esille oppilaanohjaajat, joita asia myös eniten koskee. Heistä 40 prosenttia piti oppilaanohjauksen määrää riittämättömänä. Toisaalta heistä lähestulkoon samansuuruinen osuus, 41 prosenttia, raportoi oppilaanohjauksen määrän olevan riittävä.

Kokemukset oppilaanohjauksen riittävydestä ovat selkeästi eriytyneet toisistaan, mikä voi tarkoittaa oppilaiden joutumista hyvin eriarvoiseen asemaan ohjauksen riittävyyden suhteen. Yhdenvertaisen oppilaanohjauksen toteutuminen on keskeistä oppivelvollisuus uudistuksen kannalta, jotta oppilaan taustasta johtuvia eroja pystytään kaventamaan ja tarjoamaan jokaiselle samanlaiset mahdollisuudet toiselle asteelle jatkamiseen.

Kouluihin ei ole lisätty henkilöstöä

OPPILAANOHJAAJIEN TAI opinto-ohjaajien määrää oli lisätty oppivelvollisuuden laajentamisen seurauksena vain noin kuudesosassa vastaajien kouluista. Puolet vastaajista raportoi, ettei lisäyksiä ole tehty, ja yli kolmannes ei osannut sanoa. Siihen, mihin henkilöstöryhmään vastaaja kuului,

oli vaikutusta vastausten jakautumiseen. Oppilaanohjaajista 68 prosenttia oli määrän lisäyksestä eri mieltä ja vain 5 prosenttia heistä ei osannut sanoa. Aineenopettajista eri mieltä oli yli puolet henkilöstöryhmästä, 55 prosenttia. Vastausten painottuminen neutraaliin vaihtoehtoon, ei eri eikä samaa mieltä oleviin, voi viitata siihen, että vastaajat eivät ole saaneet tarpeeksi informaatiota uudistuksen vaikutuksesta omaan kouluun.

Suurin osa vastaajista (72 %) ei osannut sanoa (ei samaa eikä eri mieltä), onko oppilaanohjaajien tai opinto-ohjaajien vastuulle kuuluva kesäajan ohjaus järjestetty hyvin opiskelijoiden näkökulmasta vastaajan koulussa. Opetushenkilöstöryhmistä oppilaanohjaajat olivat selkeimmin samaa mieltä väitteen kanssa (70 % vastaajista). Suurin osa oppilaan- ja opinto-ohjaajista, 72 prosenttia, oli myös samaa mieltä siitä, että kesäajan ohjaus on järjestetty heidän koulussaan hyvin ohjaajan näkökulmasta katsottuna. Oppilaitoksissa on selvästi hyväksi koettuja käytäntöjä ja vahvuuksia kesäajan ohjaukseen, joita on tärkeää myös jatkossa hyödyntää ja tukea, kun oppivelvollisuus uudistuksen myötä ohjauksen rooli ja tarve korostuu.

- ▶ Oppilaanohjaajia ei ole lisätty oppivelvollisuus uudistuksen myötä, oppilaat eivät saa tarpeeksi oppilaanohjaajan antamaa ohjausta, kesäajan ohjaus toimii

3.2 Opetusryhmät ovat kasvaneet – opettajamitoitus tarvitaan turvaamaan laadukas opetus ja ohjaus

OPETUSRYHMIEN OPPILASMÄÄRÄT ovat kasvaneet hämmäntävän suuressa osassa vastaajien opetusryhmistä. Kolmasosa vastaajista (33 prosenttia) raportoi opetusryhmiensä oppilasmäärän kasvaneen edellisvuoteen verrattuna. Eniten samaa mieltä olevia vastaajia oli oppilaanohjaajien (38 %), aineenopettajien (36 %) ja erityisopettajien (35 %) keskuudessa. Toisaalta lähestulkoon yhtä moni heistä raportoi, ettei heidän opetusryhmiensä oppilasmäärä ole kasvanut. Opetusryhmien oppilaskoon kasvaminen on vastoin vuosina 2020–2022 toteutettua perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämissuunnitelmaa, jonka yhtenä tavoitteena oli oppimiseröjen kaventaminen ryhmäkokoja pienentämällä. Pienemmällä ryhmäkoolla on havaittu olevan myönteinen yhteys oppimistuloksiin.⁴²

Oppilasryhmien koon kasvu tarkoittaa oppilaanohjaajien työmäärän lisääntymistä. Kuitenkaan oppilaanohjaajien määrä ei ole juurikaan vastausten perusteella kasvanut. Liian suuret opetusryhmien koot yhdessä liian suuren oppilaanohjaajien työmäärän kanssa ovat haitallinen yhdistelmä ohjauksen laadun ja saatavuuden kannalta. Oppilaat eivät saa tarvitsemaansa ohjausta, eikä oppivelvollisuus uudistuksen tavoite ohjauksen paremmasta saatavuudesta ja tehostamisesta toteudu. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä oppilaanohjauksen tarve kasvaa entisestään, mihin ei kyse- lyn perusteella ole vielä pystytty vastaamaan.

Vastaajien asenteet uudistukseen hajoavat

OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTAMISESTA ollaan vastaajien keskuudessa montaa mieltä. Oppivelvollisuuden laajenta-

mista piti tervetulleena uudistuksena 36 prosenttia. Kolmannes vastaajista ei osannut sanoa ja samansuuruinen osuus oli väitteen kanssa eri mieltä. Eniten erimielisyyttä siitä, että oppivelvollisuuden uudistus on tervetullut uudistus, oli aineenopettajien keskuudessa (eri tai täysin eri mieltä 40 %). Aineenopettajista 32 prosenttia piti uudistusta tervetulleena. Uudistusta piti tervetulleimpana erityisluokanopettajat (48 %) ja oppilaanohjaajat (45 %). Oppilaanohjaajat kokevat uudistuksen myönteisenä asiana huolimatta työmäärän lisääntymisestä. Suuri ei samaa eikä eri mieltä olevien osuus voi selittyä opettajien varauksellisella asenteella, jossa uudistuksen käytännön toteutus ja tavoitteiden tosiasiallinen saavuttaminen ratkaisee.

Asennoituminen oli yhteydessä ryhmäkokojen kasvuun. Ne vastaajat, jotka olivat kielteisempiä oppivelvollisuus uudistusta kohtaan, olivat keskimäärin enemmän samaa mieltä siitä, että heidän opetusryhmissään on tänä vuonna enemmän oppilaita kuin edellisenä vuonna (2020). Kielteisempien vastaajien työtehtävät olivat myös muuttuneet ja kokonaistyömäärä kasvanut hieman enemmän verrattuna uudistukseen myönteisemmin asennoituihin vastaajiin, mitkä osaltaan viittaavat kuormittuneisuuden kasvuun. Oppivelvollisuutta kohtaan kielteisimmin asennoituvat olivat huomattavasti useammin eri mieltä siitä, että heidän esihenkilöllään on tarpeeksi aikaa kohtaamiseen ja työn tukemiseen (45 %) verrattuna myönteisimmin suhtautuviin (30 %).

- ▶ Opettajamitoitus on säädettävä hillitsemään ryhmäkokojen kasvua

⁴² Kirjavainen, T., Pekkarinen, T. & Uusitalo, R. (2015). Resurssit, oppimistulokset, tulot ja taloudellinen kasvu. Teoksessa Najat Ouakrim-Soivio, Aija Rinkinen & Tommi Karjalainen (toim.) Tulevaisuuden peruskoulu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:8, 50–57. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75121/okm8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Haettu 24.2.2022.

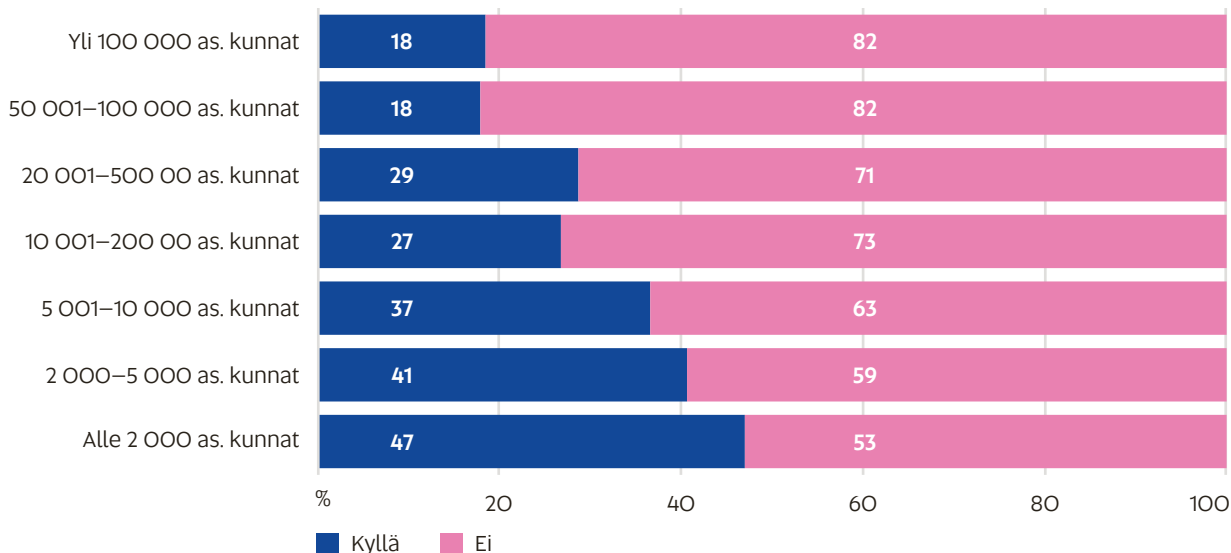
3.3 Oppivelvollisuusudistuksen onnistuminen edellyttää erityisen tuen kuntoon laittamista

KOLMIPORTAISEN TUEN lainsäädäntöä uudistetaan osana Oikeus oppia – varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaa. Erityisopettajien resursoinnin riittävydestä vastaajat olivat melko yksimielisiä. Ylivoimaisesti suurin osa vastaajista, 75 prosenttia, ei pitänyt erityisopettajien resursointia riittävänä opettamiensa oppilaiden oppimisen tukeen. Eniten resurssit riittämättömiksi kokevia oli erityisopettajien (81 %) ja aineenopettajien (80 %) joukossa.

Tämä vastaa aiempia selvityksiä, joissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien

oppilaiden ohjauksen lisätarpeen huomiointi ei toteudu kovin hyvin, ja resurssit oppijoiden tukemiseen ovat puutteelliset.⁴³ ⁴⁴Mikäli vastaaja koki, että erityisopettajia ei ole resursoitu riittävästi, hän suhtautui keskimäärin kielteisemmin oppivelvollisuuden laajentamiseen.

Tulos on hyvin hälyttävä myös siksi, että niissä ilmenee suuria alueellisia eroja. Pienimpiin kuntiin (alle 2000 asukasta) kuuluvista vastaajista lähes puolet (47 prosenttia) oli samaa mieltä resursoinnin riittävydestä. Isoimpiin kuntiin (yli 100 000 asukasta) kuuluvista vastaajista samaa mieltä oli enää vain alle viidesosa, 18 prosenttia. Isot alueelliset erot asettavat oppilaat keskenään eriarvoiseen asemaan ja vaarantavat peruskoulun kyvyn kaventaa oppilaan taustasta johtuvia osaamiseroja.

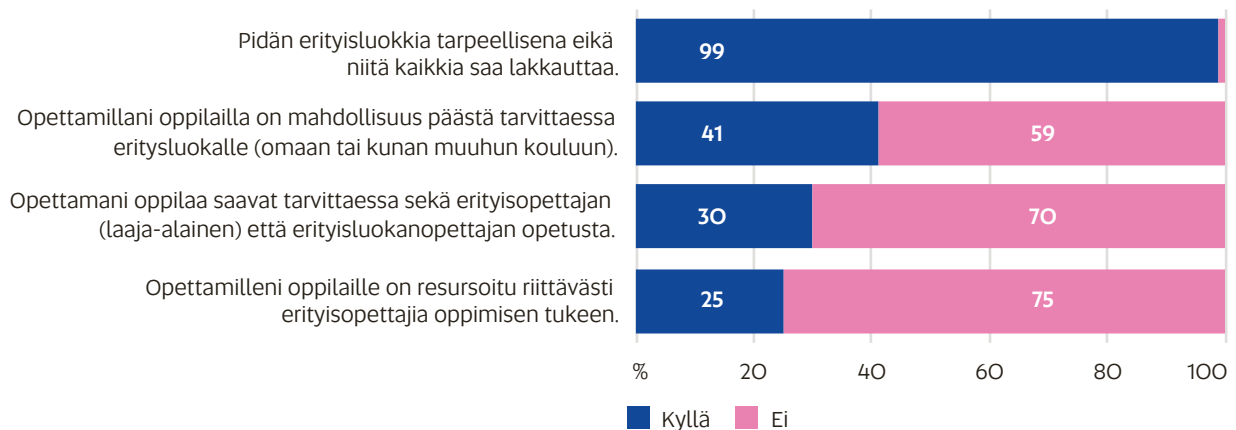
Kaavio 4. Opettamilleni oppilaille on resursoitu riittävästi erityisopettajia oppimisen tukeen. Vastaukset kunnan koon mukaan.

⁴³ Karvi: Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tiivistelmät 4:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/O4/KARVI_TO420.pdf. Haettu 31.1.2022.

⁴⁴ Karvi: Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin. Tiivistelmät 16:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/O1/KARVI_T1621.pdf. Haettu 1.2.2022.

Oppilaat eivät vastaajien mukaan selvästikään saaneet tarvittaessa erityisopettajan ja erityisluokanopettajan opetusta. Vastaajista 70 prosenttia raportoi, ettei oppilailla ole mahdollisuutta tarvittaessa erityisopettajan opetukseen. Koulutuksen järjestäjän koko oli tässäkin merkittävä tekijä. Siinä missä 2 000–5 000 asukkaan kuntaan kuuluvista vastaajista lähes puolet (44 %) koki erityisopetuksen saatavuuden hyvänä, yli sadantuhannen asukkaan kuntaan kuuluvista vastaajista enää neljäsosa (26 %) oli sitä mieltä, että oppilailla on tarvittaessa mahdollisuus erityisopettajan ja erityisluokanopettajan opetukseen.

Erytisopettajan antama osa-aikainen erityisopetus kuuluu kaikkiin tuen portaisiin. OAJ:n tavoitteena on yhtenäinen ja vahva komiportainen tuki, jossa oppija saisi erityisopetusta tarpeen vaatiessa jo tuen ensimmäisellä portaalla yleisessä tuessa. Lisäksi tuen tarve on otettava huomioon lasten tai henkilöstön lukumäärässä. Kyselyn tulokset osoittavat osa-aikaisen erityisopetuksen saatavuuden olevan heikolla tolalla.

Kaavio 5. Väitteitä erityisopetuksesta.

Oppilaat eivät pääse erityisluokalle

OPPILAIDEN MAHDOLLISUUS päästä tarvittaessa erityisluokalle on erittäin keuhno. Vastaajista 59 prosenttia raportoij, ettei heidän opettamillaan oppilailla ole mahdollisuutta tarvittaessa päästä erityisluokalle omaan tai kunnan muuhun kouluun. Vastanneista aineenopettajista tätä mieltä oli lähes 70 prosenttia ja luokanopettajistakin lähes 60 prosenttia. Oppivelvollisuus uudistusta kohtaan kielteisimmät vastaajat arvioivat erityisluokalle pääsyn mahdollisuudet huomattavasti heikommiksi (34 %) verrattuna uudistusta kohtaan myönteisimmin asennoituviin (53 %).

Erityisluokkia koskevassa kysymyksessä vastaajat olivat yksiselitteisen yksimielisiä. Ylivoimaisesti suurin osa vastaajista, 99 prosenttia, oli sitä mieltä, että erityisluokat ovat tarpeellisia eikä niitä kaikkia saa lakkauttaa. Kyselyn tulosten perusteella ei ole epäilystäkään siitä, etteikö erityisluokkia tulisi säilyttää myös tulevaisuudessa. Opetushenkilöstöryhmien välillä ei ollut eroja vastauksissa, vaan lähestulkoon jokainen vastaaja piti erityisluokkia tarpeellisina.

Vastaansanomaton yksimielisyys löytyi vastaajien kesken myös tuen tarvetta koskevista asiakirjoista. Vastaajista lähes kaikki, 97 prosenttia, kannatti uudistusta, jossa oppilaalle laadittaisiin vain yksi tuen tarpeen arviointia koskeva asiakirja ja yksi tuen toteutumista koskeva asiakirja, joita päivitetäisiin tuen portaan ja tuen tarpeen muuttuessa. Eniten hyväksyntää uudistus sai aineenopettajien keskuudessa, joista 98 prosenttia kannattaisi tuen asiakirjoja koskevaa muutosta. Vastaajien mukaan nykyistä käytäntöä on siis ehdottomasti uudistettava.

Opettajarekisterin perustamista pidetään erittäin tärkeänä

OPETTAJAREKISTERIN LUOMINEN saa vastaajilta selvää kannatusta. 74 prosenttia vastaajista mainitsi opettajarekisterin luomisen kahden tärkeimmän seuraavien vuosien edunvalvonnallisen asian joukossa. Opettajarekisteristä selviäisi, kuinka paljon työikäisiä opetusalan kelpoisuussäädösten mukaisia opettajia, rehtoreita ja johtajia Suomessa on. Siitä selviäisi esimerkiksi oppilaita opettavien erityisopettajien kelpoisuus tehtävään.

- Erityisopettajien määrää tulee lisätä, erityisluokkia tarvitaan edelleen, tuen tarpeen asiakirjoja on yksinkertaistettava, opettajarekisteri on perustettava

3.4 Opettajat tarvitsevat vertaistukea oman työnsä kehittämiseksi ja työssä jaksamiseksi

OAJ:N TAVOITTEENA on mentoroinnin kirjaaminen lakiin siten, että jokaisella uudella opettajalla olisi oikeus ja velvollisuus kaksivuotiseen mentorointiin työajalla, mikä tukisi uusien opettajien ammatillista kehittymistä ja sitoutumista. Mentorointi tarkoittaa mentoriksi koulutetun, kokeneeman kollegan johdolla tapahtuvaa pitkäkestoista, ryhmässä toteuttavaa vertaistukea, jonka avulla tuetaan uusien opettajien ammatillista kasvua. Näin opettajat voivat yhdessä hakea ratkaisuja käytännön ongelmiin, joita he työssään kohtaavat. Vastaajilta kysyttäessä tärkeimmistä seuraavien vuosien edunvalvonnallisista tavoitteista mentoroinnin kirjaaminen lakiin kaksivuotisena oikeutena jokaiselle uraansa aloittavalle opettajalle sai erittäin vahvaa kannatusta. Kyselyyn vastanneista joka ikinen opettaja nosti mentoroinnin kahden tärkeimmän tavoitteen joukkoon. Toisin sanoen mentorointitavoitteen kiireellisyydestä kaikki vastaajat olivat yksimielisiä, ja vastaajat kokivat mentoroinnin seuraavaksi vaalikauden suureksi tavoitteeksi.

Mentoroinnin nykytila ei kuitenkaan vastaa opettajien tahoja. Tilanne on itse asiassa päinvastainen. Vastaajilta kysyttäessä, ovatko he osallistuneet uransa aikana mentorointiryhmään mentoroitavana tai saaneet koulutetun mentorin vertaismentorina, 87 prosenttia opettajista vastasi kielteisesti. Nuoret, uransa alkuvaiheessa olevat opettajat hyötyisivät vertaistuesta etenkin heti työnsä alkuvaiheessa, alalle siirtymisessä. Nuoret opettajat voivat kokea työnsä raskaampana ja kokea mentoroinnista olevan heille hyötyä.

Työolobarometrin mukaan opettajat ovat kuormittuneita

OAJ:N VUONNA 2021 toteuttaman opetusalan työolobarometrin⁴⁵ mukaan kokoaikaisten opettajien keskimääräinen työaika ylitti edelleen palkansaajien normaalin työviikon, ja

työviikko jatkui myös viikonloppuisin. Vastaajista 60 prosenttia koki, että töitä on liikaa erittäin tai melko usein. Työnilo on laskenut edellisistä mittauskerroista. Vuonna 2021 69 % oli nykyiseen työhönsä tyytyväisiä erittäin tai melko usein, mikä tarkoittaa neljän prosenttiyksikön laskua vuoteen 2019 verrattuna. Samalla työstressin määrä on edelleen kasvanut erityisesti nuoremmista ikäryhmissä. Lähes puolet, 46 prosenttia 30-vuotiaista tai nuoremmista vastaajista koki työstressiä erittäin tai melko usein, kun kaikkien vastaajien suhteellinen osuus oli 42 prosenttia. Nousua vuoteen 2019 verrattuna oli 2 prosenttiyksikköä. Työolobarometrin tulokset tukevat vahvasti mentoroinnin vakiinnuttamista oppilaitoksiin.

Se, että uransa alkuvaiheessa olevat opettajat kokevat työnsä raskaammaksi, tuli esille myös tulosluvun ensimmäisessä osiossa opettajamitoituksen yhteydessä, jossa opettajamitoitus sai eniten kannatusta vähän opetusalan kokemusta omaavien keskuudessa. Oppilasryhmäkoot voidaan helposti kokea liian suurina, ja työn luonne vaativana.

- ▶ Oikeus ja velvollisuus mentorointiin kirjattava lakiin

⁴⁵ OAJ: Opetusalan työolobarometri 2021.

https://www.oaj.fi/contentassets/14b569b3740b404f99026bc901ec75c7/oaj_opetusalan_tyoolobarometri_2021.pdf. Haettu 25.2.2022.

3.5 Avovastauksia

KYSELYYN VASTANNEET opettajat saivat mahdollisuuden kommentoida oppivelvollisuus uudistusta ns. Vapaa sana -osiossa. Kommentteja tuli runsaasti, mikä kertoo osaltaan myös siitä, että tarvetta omaa työtään koskevaan keskusteluun on.

LUOKANOPETTAJAT KOKEVAT uudistuksen oman työnsä kannalta vieraaksi, mutta näkevät kuitenkin yhteyden alakoulun kehittämistarpeeseen. Kaksi suurinta huolenaihetta nousi luokanopettajien vastauksista selkeästi esiin; liian suuret opetusryhmät ja erityistä tukea saavien oppilaiden tilanteen.

Pienemmät opetusryhmät ovat kaiken a ja o!”

Opettajat kokevat, että heidän mahdollisuutensa tehdä omaa perustyötään on heikennetty, kun jo valmiiksi liian suuriin opetusryhmiin on siirretty tukea tarvitsevia oppilaita ilman lisäresursseja. Luokanopettajan antama tuki ei

ole näille oppilaille riittävää, vaan he tarvitsisivat enemmän erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa tehostettua tai erityistä tukea.

Erityisen tuen oppilaiden integroiminen yleisluokkiin hoidettiin käsittämättömän huonosti.”

Luokanopettajien vastauksissa näkyy myös se, kuinka voimattomiksi he kokevat itsensä, kun työpäivien ajasta suuri osa menee erilaisten palaverien järjestämiseen, asiakirjojen täyttämiseen ja työrauhan ylläpitämiseen sen sijaan, että he voisivat keskittyä luokkansa opettamiseen.

ERITYISLUOKANOPETTAJAT KANTAVAT kyselyn perusteella suurta huolta oppivelvollisuus uudistuksen toteutumisesta nimenomaan ns. omien oppilaidensa näkökulmasta. Mikäli oppilaiden saama tuki alakoulussa ei ole oikealla tasolla eikä oikean suuruista, ei oppilaita vastaajien mukaan voida edellyttää selviytymään toisen asteen opinnoista etenkin ilman oppimisen tukitoimia.

Oppimisen tuen riittävä saaminen on todella tärkeää, tuen kolmiportaisuus toteutuu vain paperilla.”

ERITYISOPETTAJAT KOKEVAT oman toimenkuvansa muuttuneen ja vaikuttavat vastaustensa perusteella kuormittuvan siitä, että heille on työyhteisössä säilytetty paljon muuta sellaista työtä, jota aikaisemmin ovat tehneet terveydenhuollon ammattilaiset. Tämä on ollut omiaan heikentämään oppilaiden mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa osa-aikaista erityisopetusta, millä taas on vaikutusta oppimistuloksiin ja jatko-opintokelpoisuuteen.

Kolmiportaista tukea ja liian byrokraattisia pedagogisia asiakirjoja moititaan toimimattomiksi myös erityisluokanopettajien vastauksissa. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet erityisluokanopettajat kokevat koulutukseen varatut resurssit riittämättömiksi ja pääsyynä siihen, että oppilaat eivät saa tarvitsemaansa tukea oppimiseensa.

Kolmiportaisten tuen paperityö työllistää liikaa. Paperi on hyödytön.”

AINEENOPETTAJAT KÄRSIVÄT vastaustensa perusteella eniten suurista opetusryhmistä. Etenkin yläkoulussa aineenopettajana ja samalla luokanvalvojana toimivat opettajat kokevat voimattomuutta suurten opetusryhmien ja erityisen tuen oppilaiden kanssa. Vastauksissa nousi esiin etenkin taitoja taideaineiden opettajien väsyminen siihen, että tukea tarvitsevat oppilaat ovat heidän oppitunneillaan pääsääntöisesti ilman minkäänlaista lisäresurssia tai tukimuotoa.

Yläkoulun opettajat kaipaavat myös nykyistä enemmän pienryhmiä, jolloin heidän työnsä ja osaamisensa oman aineen opettamisessa nousisi keskiöön sen sijaan, että nyt aikaa on käytettävä varsinaisen opettamisen ulkopuolisiin tehtäviin kuten pedagogisten asiakirjojen täyttämiseen. Eniten kritiikkiä saa juuri erilaisten asiakirjojen täyttämiselvoite, minkä katsotaan vievän kohtuuttomasti aikaa opetustyöltä.

Aineenopettajille sälytetään liikaa hallinnollisia tehtäviä.”

Aineenopettajat näkevät työssään myös sen, kuinka tärkeää on saada oikea-aikaista oppimisen tukea jo varhaisessa vaiheessa eli alakoulussa. Vastauksista käy ilmi, että

aineenopettajan työ yläkoulussa on mahdotonta, mikäli perusasioita opetettavassa aineessa ei ole opittu jo aiemmin. Heidän mielestään jatko-opintoihin toiselle asteelle ei voi hyvällä mielellä lähettää opiskelijaa, jolla on puutteellinen osaaminen perustaidoissa.

OPINTO-OHJAAJAT OVAT avovastaustensa perusteella aivan yksimielisiä siitä, että laadukasta oppilaan ohjausta ei voida antaa niin kauan, kun opinto-ohjaajien mitoitusta ei ole säädetty. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä tulleet uudet työtehtävät näkyvät perusopetuksen opinto-ohjaajien arjessa jo nyt lisääntyneenä työ määränä ja aiheuttaa paitsi kuormittumista omassa työssään niin myös huolta ohjattavien mahdollisuuksista päästä juuri heille sopiviin jatko-opintoihin.

Opinto-ohjaajat haluavat myös selkeyttä siihen, mitä heidän työtehtäviinsä oikein kuuluu. Vastausten perusteella monessa koulussa opinto-ohjaajia käytetään ns. resurssiopettajina, joilla paikataan tilapäisesti poissaolevia aineenopettajia. Tällöin entisestään ylityöllistetyt opinto-ohjaajat joutuvat valitsemaan, keiden oppilaiden ohjaus on kiireellisintä ja ns. tärkeintä. Tämä ei tietenkään ole oikein.

Oppivelvollisuuden laajentaminen on iso ja tärkeä asia. Siihen kunnat ovat saaneet rahoitusta. On tärkeää, että nämä resurssit käytetään opinto-ohjaajien palkkaamiseen ja ohjauksen kehittämiseen.”

3.6 OAJ:n toteuttaman esihenkilökyselyn perusopetuksen vastaajien tuloksia

PERUSOPETUKSEN ESIHENKILÖISTÄ noin kolmasosa (n = 36/118) piti oppivelvollisuuden laajenemista tervetulleena uudistuksena ja puolet ei pitänyt (n = 60). Jos vastaaja ei kokenut saaneensa riittävästi informaatiota uudistuksesta esimiestyönsä tueksi, sitä kielteisempi hän keskimäärin oli uudistusta kohtaan. Riittämättömästi informaatiota saaneista viisi vastaajaa oli uudistusmyönteisiä ja 21 vastaajaa kielteisiä uudistusta kohtaan. Kielteisemmin suhtautuvat peruskoulun esimiehet olivat myös havainneet enemmän oppilaiden motivoituneisuuden laskua (n = 17) kuin myönteisemmin suhtautuvat (n = 0).

Perusopetuksen esihenkilöistä neljäsosa (n = 33) oli saanut riittävästi tukea esihenkilöiltään ja noin viidesosa (n = 24) ei ollut saanut riittävästi tukea tai tukea laisinkaan. Yli puolet (n = 81) ilmoitti saaneen riittävästi informaatiota uudistuksesta esimiestyönsä tueksi ja reilu neljäsosa (n = 36) ei ollut saanut.

Perusopetuksen esihenkilöillä työajan tarve on kasvanut maltillisemmin lukion ja ammatillisen koulutuksen esihenkilöihin verrattuna. Perusopetuksen vastaajista reilu puolet (n = 72) ilmoitti työajan tarpeen lisääntyneen oppivelvollisuuden laajentamisen seurauksena ja noin puolet vastaajista (n = 64) raportoi, ettei muutosta ole tapahtunut.

Perusopetuksen esihenkilöistä ainoastaan neljä vastaajaa ilmoitti työnantajan reagoineen työaikatarpeen kasvuun ja 19 vastaajaa ilmoitti työnantajan reagoineen vain osittain. Suurin osa (n = 48) ilmoitti, ettei työnantaja ole reagoinut. On kuitenkin syytä huomata, että perusopetuksen vastaajissa oli mukana useita alakoulun rehtoreita, mikä voi vaikuttaa tulokseen, koska heitä oppivelvollisuus uudistus ei suoraan koske.

Perusopetuksen esihenkilöiden mukaan työaikatarvetta lisäsi etenkin erilaiset uudet palaverit ja työryhmät, joista mainitsi noin kolmasosa (n = 28). Myös opintojen etenemiseen liittyvä valvonta ja seuranta sekä opiskelijoiden erottamiseen liittyvä hallinnollinen työ lisäsivät työajan tarvetta (n = 18). Lisäksi perusopetuksen esihenkilöistä lähes puolet (n = 65) ilmoitti uusista kirjaamisvelvoitteista opetushenkilöstölle.

Perusopetuksen esihenkilöiden vastausten perusteella uusia oppilaan- tai opinto-ohjaajia on rekrytoitu oppivelvollisuuden laajentamisen myötä oppilaitoksiin keskimäärin alle yhden henkilön verran (0,9). Perusopetuksen esihenkilöistä 21 henkilöä ilmoitti oppilaan- tai opinto-ohjaajien lisäyksestä, ja pienin lisäys oli 0,2 henkilön verran ja suurin lisäys kahden henkilön verran.

Erityisopettajia on kymmenen vastanneen perusopetuksen esihenkilön mukaan rekrytoitu noin 2,6 henkilöä. Pienin lisäys yhden henkilön ja suurin lisäys kymmenen henkilön verran.

Ammatillisten avustajien tai ohjaajien lisäyksestä ilmoitti 11 perusopetuksen esihenkilöä ja lisäystä oli tapahtunut keskimäärin 3,5 avustajan tai ohjaajan verran. Pienin lisäys oli yhden henkilön ja suurin lisäys 16 henkilön verran.

Oppivelvollisuuskoordinaattoreiden tai muiden oppivelvollisten asioiden vastaavien henkilöiden rekrytoinnista ilmoitti 4 esihenkilöä ja lisäystä oli tapahtunut noin 0,8 henkilön verran. Pienin lisäys oli 0,1 henkilön ja suurin lisäys yhden henkilön verran.

Esihenkilöitä ei ole perusopetuksen vastaajien mukaan rekrytoitu lainkaan.

- ▶ Yli puolet perusopetuksen esihenkilöistä ilmoitti työaikatarpeen kasvaneen – harvan vastaajan työnantaja on reagoinut työaikatarpeen kasvuun
- ▶ Perusopetuksen esihenkilöt tarvitsevat enemmän tukea esimieheltään ja informaatiota työnsä tueksi oppivelvollisuuden laajentamisessa
- ▶ Selvä vähemmistö vastaajista ilmoitti oppilaan- tai opinto-ohjaajien rekrytoinnista oppilaitoksiin oppivelvollisuus uudistuksen myötä – myös muuta henkilöstöä lisätty vastaajien mukaan todella vähän, esihenkilöitä ei lainkaan

4. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

KYSELYN TULOKSET osoittivat monessa suhteessa suurta hajontaa vastauksissa. Oppivelvollisuus uudistuksesta osa vastaajista oli paremmin informoituja kuin toiset. Oppivelvollisuus uudistus itsessään koettiin toisistaan eroavilla tavoilla. Selkeää yksimielisyyttä siitä, onko oppivelvollisuuden laajentaminen tervetullut uudistus, ei vastaajien keskuudessa ollut. Vastausten hajonnasta voi joidenkin kysymysten osalta tehdä selvän kielteisiä tulkintoja. Esimerkiksi se, saavatko oppilaat tarpeeksi oppilaanohjausta, jakoi vastaajien näkemyksiä, mikä osaltaan voi kertoa oppilaiden keskenään eriarvoisista asemista.

Uudet ohjauksen velvoitteet ja oppimisen tuki ovat keskeisessä asemassa oppivelvollisuuden laajentamisessa, jotta saumaton ja eheä koulupolku toteutuu jokaiselle oppijan taustasta riippumatta. Toistaiseksi uudistus ei tulosten mukaan näy uusien oppilaan- tai opinto-ohjaajien palkkaamisena oppilaitokseen. Sen sijaan oppilasmäärät kasvavat aivan liian useassa oppilaitoksessa, mikä uhkaa laadukkaan ja henkilökohtaisen ohjauksen saatavuutta.

Huolestuttavaa on, että erityisopetuksen resurssit koettiin riittämättömiksi, samoin kuin oppilaan mahdollisuus päästä tarvittaessa erityisluokalle koettiin heikoksi. Vastaajien kokemuksissa erityisopettajien resursoinnin riittävydessä oli myös alueellisia eroja, mikä heikentää oppilaiden yhdenvertaisuutta. Tuen resurssien ja saatavuuden ongelmien lisäksi tuen arvioinnin nykyiset käytännöt eivät vastaajien mukaan olleet hyviä.

Mentoroinnin kirjaaminen lakiin kaksivuotiseksi uraansa aloittavan opettajan oikeudeksi sai vankan kannatuksen vastaajien keskuudessa, samoin kuin opettajarekisterin luominen. Vastaukset antavatkin perusteltua huolen aihetta paitsi oppivelvollisuus uudistuksen tuomien uusien velvoitteiden toteutumisen myös opettajien jaksamisen ja mahdollisuuden omaan työhönsä keskittymisen kannalta.

Toimenpide-ehdotukset:

- ▶ Oppivelvollisuus uudistuksesta tiedottamista tulee parantaa oppilaitoksissa
- ▶ Oppilaanohjauksen saatavuus ja riittävä resursointi tulee varmistaa
- ▶ Oppilasmäärän kasvu opetusryhmissä tulee pysäyttää
- ▶ Oppimisen tuki tulee laittaa kuntoon: erityisopetuksen saatavuutta on parannettava niin, että sitä tarvitsevilla oppilailla on siihen tarvittaessa mahdollisuus, ja alueelliset erot on kurottava umpeen
- ▶ Tuen tarpeen asiakirjoja tulee uudistaa
- ▶ Mentorointi tulee kirjata lakiin kaksivuotisena oikeutena ja velvollisuutena uraansa aloittaville opettajille
- ▶ Opettajarekisteri tulee perustaa

Kuviot

Kaavio 1.	Suomen Pisa-tulokset 2000–2018	13
Kaavio 2.	Olen saanut omalta työnantajaltani riittävästi tietoa uudistuksesta	19
Kaavio 3.	Oppilaan ja opinto-ohjaajien vastauksia oppilaanohjausta koskeviin väittämiin	20
Kaavio 4.	Opettamilleni oppilaille on resursoitu riittävästi erityisopettajia oppimisen tukeen. Vastaukset kunnan koon mukaan	22
Kaavio 5.	Väitteitä erityisopetuksesta	23

OAJ

SEURAA SOMESSA

Facebook/Twitter/Instagram

@oajry

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ